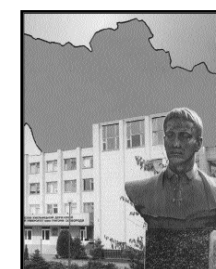

9 БЕРЕЗНЯ. ШЕВЧЕНКСЬКИЙ

“Ще не вмерла України
і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії,
успіхнеться доля.

Згинуть наші воріженьки,
як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття,
у своїй сторонці.
Душу й тіло ми положим
за нашу свободу,
І покажем, що ми, брат-

Сьогодні в номері:

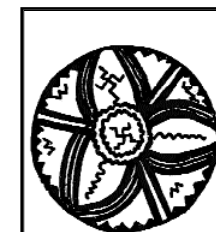
Як святкувати
Переяславську
Раду?

стор. 4

Читачі
про мову

стор. 6—7

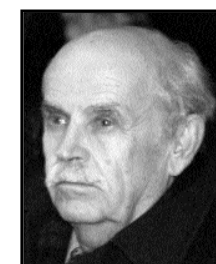
До трипільських
джерел

стор. 8—9

3 міліцією
на “Ви”

стор. 10

Прем'єра
рубрики “Українські
перспективи”

стор. 13

Прошу
допомоги

стор. 15

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ОПОЗИЦІОНЕРА

Ніколи не можеш відчувати всю повноту, красу, важливість тієї чи іншої події, доки сам не візьмеш у ній участь. У наш час цензурованих телеекранів, в час “темників” і переслідувань вільного слова, не побувати на такій події означає або взагалі не дізнатися, що відбулося насправді, або отримати викривлене уявлення про подію, що відбулася.

9 березня. День народження великого Пророка українського народу. День відновлення опози-

ПОГЛЯД

ційних акцій протесту, день виступу з новою силою свідомого українського люду на захист ошуканих співвітчизників, з метою встановлення справжньої демократичної проукраїнської влади, звільнення молодих синів українського народу, що безневинно хиріють у Лук'янівській в'язниці. І зрештою, для мене особисто, день власного погляду на події сьогодення.

Продовження на с. 3

ПОГЛЯД

Закінчення. Початок на с. 1

Упереддень “революційного” дня споглядати на акції протесту я планував сам. Але вже вранці 9 березня з Хмельниччини взяти участь у протестних заходах приїхав батьків дядько, для мене просто дід Саша. В свої 77 років дід досить активно цікавиться політикою, тож маючи гарного співрозмовника, зранку я попрямував на Майдан Незалежності. За дві з половиною години до початку мітингу опозиційні сили вже почали збиратися в обумовлених місцях. На центральній площі столиці ми вгледіли соціалістичну партію, яка збиралася біля “баби” (так охрестили кияни монумент Незалежності). Щоб раціонально використати час, ми з дідом Сашком вирішили прямувати в табори “Нашої України” і “Батьківщини”. На Михайлівській площі відбувався збір представників блоку Віктора Ющенка, а біля Софії збиралися прихильники Юлії Тимошенко. Дві площі злилися в одне ціле і перетворилися в море свідомого люду, який оточував два величких собори. Несподівано Михайлівський Золотоверхий задзвонив у свої дзвони, закликаючи учасників акції протесту на вранішню службу. У соборі було дуже гарно і людно. Постоявши трохи і перехрестившись, ми вийшли із нещодавно відродженого храму і рушили в бік “повстанців”. Опозиційні сили вже шикувалися для початку руху до символічного об’єднання на Хрещатику. Тож ми, бажаючи вгледіти це “об’єднання”, спробували трохи випередити колону БЮТ і попрямували до Майдану Незалежності. Прихильники Олександра Мороза шикували свої ряди.

І ось настав важливий момент. На се-

редину Майдану Незалежності “виплив” стяг, за яким вишикувалися лідери опозиції. Опозиційна колона рушила вперед. Коли ми дійшли до Бессарабки, я оглянувся назад — кінця опозиційній колоні не було видно. Вже потім мені було смішно чути з вуст пропрезидентських ЗМІ, що в акціях протесту взяло участь 20—25 тисяч осіб, коли тверезі підрахунки показували, що на акції “Повстань, Україно!” 9 березня було близько 100 тисяч “повстанців”.

Так учасники акції дійшли до пам’ятника Тарасові Шевченку.

Перед початком мітингу Віктор Ющенко, Юлія Тимошенко, Олександр Мороз та Петро Симоненко поклали квіти до пам’ятника Коб-

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ОПОЗИЦІОНЕРА

зарю. Одразу впало в очі те, що на відміну од подій дворічної давності в цей день опозиція не топтала квіти, покладені представниками влади. Як-то кажуть, на помилках вчаться.

І ось, нарешті, дійство біля “вічного опозиціонера” Шевченка розпочалося. Вести мітинг уповноважили Володимира Яворівського.

Учасники мітингу розпочали виступи на імprovізованій трибуні, тобто на сходах біля пам’ятника Шевченка.

Лідер БЮТ закликала до висунення єдиного кандидата на майбутні президентські вибори, закликала не ділитися “на правих і лівих, російськомовних і україномовних”. Коментуючи звернення Президента до українського народу, Юлія Тимошенко

заявила, що зміни до Конституції призведуть до того, що Леонід Кучма продовжить перебування на найвищій державній посаді до 2006 року. Верхня палата регіонів двопалатного парламенту, пропонованого Президентом, теж стає додатковим засобом маніпуляцій законодавчого органу.

Другим виступав Віктор Ющенко. Лідер “Нашої України” заявив, що сила “неукраїнської влади саме у роз’єднаності, розпорошеності опозиційних сил”. Віктор Ющенко закликав до політичної правди і мудрості у прийнятті важливих політичних рішень, до єднання заради кращої долі України.

У словах Ющенка теж пролунав заклик до висунення єдиного кандидата на пре-

зидентську посаду як єдино правильного рішення в цій складній ситуації. Лідер “Нашої України” також запропонував ініціювати у парламенті пропозицію зробити 9 березня національним святом.

Потім слово мав, як охарактеризував його Яворівський, не тільки лідер соцпартії, а й чудовий український поет Олександр Мороз.

Лідер українських соціалістів згадав про хлопців, які сидять у Лук’янівському СІЗО. Він закликав словами Шевченка “піднятися з колін”, не забуваючи ні молодих політв’язнів, ні вбитих журналістів, ні інші злочини нинішньої влади.

Опісля лідерів чотирьох головних опозиційних сил пролунала ще низка виступів, і

врешті опозиція ухвалила резолюцію мітингу, у якій закликала владу виконати перелік вимог, зокрема, негайне прийняття нових законів щодо здійснення виборів на пропорційній основі, припинення тиску на ЗМІ та скасування політичної цензури, звільнення політв’язнів, покращення стану справ у соціальній сфері. У разі невиконання цих вимог опозиція відновить акції протесту.

Після завершення мітингу частина опозиції рушила пікетувати Апеляційний суд із вимогою звільнення ув’язнених учасників акції протесту 9 березня 2001 року. Коли ми проходили повз приміщення Служби безпеки, натовп привітав представників цього відомства гучним “Ганьба СБУ!” Поскандувавши і поспівавши пісень, ми все ж дійшли до Софійської площі. Опозиційна колона перекрила рух тролейбусів, тож люди в тролейбусах теж змушені були стати учасниками опозиційної акції. Опозиціонери пересвідчилися у тому, що суд закритий і прибили на двері суду цвяха із запискою, яку ще довго “смакували” телеоператори.

На цьому моє активне споглядання акції протесту завершилося, і я зі своїм супутником подався на Майдан Незалежності. Дід був просто вражений красою Києва, але мені від того ставало трохи сумно. Бо я знав, що багато з цих пишних споруд, дорогих прикрас міста, зведено за рахунок ошуканого “маленького” українця, який десь у глибинці ледь зводить кінці з кінцями.

Хочеться вірити, що опозиційні лідери справді втілять обіцяні лозунги в дійсність, “і на оновлений землі врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люди на землі...”

● **Богдан ГДАЛЬ,**
20 років, студент IV курсу НПУ
імені М. П. Драгоманова

ОТЧЕ НАШ, ТАРАСЕ

Оглавляю свої нотатки першим рядком з “Молитви” Дмитра Павличка не лише тому, що цією поезією відкрила просвітянський концерт “Наша дума, наша пісня не вмре, не загине” лауреат Національної Шевченківської премії, народна артистка України Неоніла Крюкова. Вона ж — автор сценарію, режисер-постановник і ведуча цього дійства, що вінчало просвітянські заходи, присвячені 189-й річниці від дня народження Тараса Шевченка.

Багатолюдний просвітнянський мітинг біля пам’ятника Кобзареві в університетському сквері, що став багатогодинною розмовою — звірянням нинішнього життя із Шевченковим “Заповітом”, перерісши в справжнє багатотисячне народне віче, примусив людей, чії руки стискали древка прапорів різних кольорів, прийти до єдиного висновку: українцям є навколо чого й кого об’єднати сьогодні. Це — Тарас Шевченко, творчість якого історія не віддалила, не розмила випробуваннями літ, а вияскала до єдиної для всіх формули: “кайдани порвіте!”. Апостол правди і науки й нині є найбільшим виразником національної ідеї, найсприятливішої для українців і сприйнятої ними.

Отож в урочистій залі Університету імені М. Драгоманова, як кажуть, було яблуку ніде впасти. Національна капела бандуристів (художній керівник — народний артист України Микола Гвоздь), що супроводжувала і солоспів, і декламації, внесла в перебіг концерту той настрій, який — по висхідній — привів глядачів до того стану, коли “Заповіт” не просто співається в унісон із артистами, але — виспівується наче свята присяга.

І заслужені артисти України Петро та Павло Приймачи, і лауреати Національної

Співають брати Приймачи та Марія Стеф’юк

премії імені Т. Г. Шевченка, народні артисти України Марія Стеф’юк та Анатолій Паламаренко, і дебютантки — студентки Національної музичної академії Ольга Янченко та Юлія Остренко, і солісти Руслан Шевченко, Юрій Гвоздь, Микола Шуляк явили той виконавський рівень і ансамбль, що дає змогу перенести цей концерт у найпрестижніші зали на суд багатотисячної публіки. Ще раз хочеться подякувати Неонілі Крюковій за ту самовіддачу, що надихала не лише її живе слово, а й усе дійство.

ПРІОРИТЕТИ

Цього року лауреатами Національної премії імені Тараса Шевченка стали митці талановиті і відомі: поет Василь Герасим’юк, прозаїк В’ячеслав Медвідь, художник-сценограф Марина Левицька, диригент Харківської філармонії В’ячеслав Палкін, режисери-постановники спектаклю “Енеїда” в Донецькому муздрамтеатрі Віктор Шулаков і Марк Бровун. Як і ведеться, вітали їх у Національній опері, — дипломи лауреатів вручали Голова комітету Іван Дзюба та віцепрем’єр Дмитро Табачник. Владу — Президента, уряд, київську міськраду, мі-

ністерство культури представили... пишні дорожчі букети квітів, які робітники сцени винесли з-за лаштунків після закінчення концерту, що, до речі, транслювався Першим каналом Національного телебачення. Отже, не лише присутні в Національній опері змогли відчувати розчарування від постановочної концепції режисера пана Череп’юка: намагання примусити зазвучати найглибші ліричні струни Кобзарєвої ліри обернулося хореографією вчорашнього зразка, невдалим заримованими текстами (!) в устах ведучого, млявим читанням шевченкових рядків О. Богдановичем, що втілював образ Тараса Шевченка в цьому урядовому дійстві.

Як завжди чудовий виступ хору Верьовки майже врятував концерт, аж тут з’явилися гості — Кубанський козацький хор із російським танцем і російським прапором, що примусило зал заніміти, а потім — гаряче обуритись. Не обійшлося без “Ганьби!” та демонстративного покидання залу... Наступне виконання цим відомим хором українських пісень викликало таке ж гаряче схвалення, але без того вже усталеного ентузіазму, з яким кияни вітають кубанців. Що ж, це не перший ви-

падок, коли державний концерт у Шевченкіані року вибудовується за принципом “подай від політики”, але найліпше проявляє політику влади: у народу — свій Шевченко, а у влади — свій “хрестоматійний гланець”, втім, викривлений своїм “прочитанням”.

У той же вечір і в той же час “еліта” святкувала “Людей року” в Палаці “Україна”. Можна повправлятися в іронії і сказати, що “вершки” відокремились від “корінців”. Або: “жирні коти” злизували “вершки”, що відстоювались впродовж року на чималеньких капіталах. Або: у тимчасовій владі і принципи тимчасові, — у них “людина року”, а в нас, людей — вічний Шевченко, національні пріоритети і справжні таланти.

“ГАЙДАМАКИ”
ЗБИРАЮТЬ СВОЇХ
10 березня 2003 року
ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка за сприяння Ліги українських меценатів зробило можливим постановку літературно-музичної вистави “Гайдамаки” Тараса Шевченка.

Щільно заповнений зал, а серед глядачів — цвіт політичної і національної еліти: Віктор Ющенко з дружиною Катериною Чумаченко, Іван Плющ із родиною, Анатолій Матвієнко, Левко Лук’яненко, Павло Мовчан, Юрій Чопівський, Олесь Шевченко, Катерина Мотрич...

По закінченні вистави зал вітав виконавців стоячи, а подячне слово Павла Мовчана підтримував багаторазовим “Браво!” Своїми враженнями від вистави ділиться мистецтвознавець Микола Маліченко:

— Це нове прочитання безсмертного твору. Історія нараховує понад 90 постановок поеми, на сцені як професійних, так і самодіяльних народних театрів. Але в останні десятиліття

Літературно-музична вистава “Гайдамаки”

вона не йшла.

І ось відомий майстер художнього слова — народний артист України Анатолій Паламаренко разом із диригентом — народним артистом України Іваном Гамкалом і режисером — народним артистом України Володимиром Лукашевим розробили нову версію сценічного втілення цього безсмертного твору засобами філармонічного мистецтва. Досвід їхньої попередньої роботи над сценічним втіленням поеми “Сон” надихнув митців на створення нової програми за поемою “Гайдамаки”.

Це — літературно-музична вистава, в якій беруть участь кращі творчі сили Києва. Поетичні глави у виконанні Анатолія Паламаренка, а вокальні твори у виконанні Юрія Олійника і Богдана Тараса.

У програмі використано симфонічні і хорові твори К. Стеценка, Р. Глієра, які були написані у свій час цими композиторами до постано-

вок поеми. Створені Стеценком музичні образи органічно входять у тканину поеми, оскільки Шевченко наситив її ритмами пісні і танцю. Музичне оформлення “Гайдамаків” відзначається глибокою пристрасністю, перепадає і велич повстання, і найтонші переживання героїв поеми. Воно немовби ілюструє Шевченкове слово, підсилює його емоційний вплив на слухача. Оркестровку музичних номерів здійснив талановитий музикант і досвідчений диригент — народний артист України Олександр Литвинов.

Сценічне втілення “Гайдамаків” на сцені Колонного залу імені М. В. Лисенка, по суті — перше повернення, після великої перерви, до цього безсмертного твору Великого Кобзаря. Ця постановка стала мистецькою подією в культурному житті незалежної України.

● Святкові заходи відвідувала **Л. ВАСИЛЬКО**

НЕ МОВЧИМО!

“У всякого своя доля і свій шлях широкий: той мурує, той руйнує”... Майже 160 років минуло відтоді, як написав ці слова великий Шевченко. А вони ніби списані з сьогоденної України. Одні — це патріоти своєї держави і всі, хто з ними, в муках, але розбудовують незалежну Україну, живуть надіями на краще. Інші — нинішні комуністи вкупі з російськими шовіністами з різних “російських блоків” і “союзів”, “зубрів” та подібних політичних і громадських витворів — силкуються її зруйнувати, знову загнати в російську імперську казарму. Серед сьогоденних руйнаторів України виокремлюється своєю активністю Л. Грач, лідер кримських комуністів, народний депутат України. Свідчення тому — його стаття “Якій бути російській мові” (“Голос України”, 10.01.03 р.).

Читаєш і мимовільно виникає думка: невже це писала державна людина, що працює в Україні, депутат її вищого законодавчого органу?! Невже цей депутат зовсім не знає і не відає про наше історичне минуле? Не хочеться цьому вірити, бо Л. Грач хоч якусь історію, але вивчав, та й спеціальність має, здається, історика. Як же тоді розуміти написане? Очевидно, річ не в знанні історії, а в тому, як використовуються, куди і з якою метою спрямовуються ці знання. Почнемо з того, що російська мова, “так само”, як і українська, увійшла в плоть кожного з нас. Це наша Батьківщина.

Російська мова, т. Грач, зовсім не так, як

українська входила в плоть і кров нашого народу. Нинішньому тотальному зросійщенню українців передувала понад трьохсотлітня колоніальна залежність України від Росії, яка супроводжувалася цілеспрямованою асиміляцією українців. Проявом цієї асиміляції було послідовне і вперте обмеження, переслідування і заборона української мови і культури, насадження адміністративними методами російським імперським, а потім більшовицьким (також російським і імперським) режимами російської мови і куль-

активізацію, піднесення національного життя в Україні. Такі заборони виходили з царської “милості” в 1720, 1729, 1763, 1769, 1862, 1876, 1881, 1888, 1892, 1895, 1908, 1910 та 1914 роках. А візьмімо вже не такі давні роки — 70-і, період “хазайнування” Щербицького, коли українське шкільництво було підрізано під корінь, майже всі вузи і середні спеціальні навчальні заклади адміністративним шляхом були переведені на російську мову викладання. Отак упродовж віків і відбувалося “входження” російської мо-

ви в кров українців — нам її силоміць **вливали, а українській перекривали** судини. Ось яке воно насправді “так само”!

Російська, а потім більшовицька імперії за глибиною і масштабами русифікації поневолених ними народів не мали собі рівних. Наслідки цієї колоніальної політики в Україні — жахливі.

Свідченням нашого духовного збожження є стан українського шкільництва. На 12-му році незалежності України в Донбасі, де переважає українське населення, є лише одиниці повноцінних українських шкіл. Не набагато краще становище в містах Харківщини, Півдня. А що вже говорити про Крим, де тривалий час “хазайнував” Л. Грач! На півострові близько чверть населення — українці, але тут немає **жодної** повноцінної української школи.

Років 5-6 тому батьки і вчителі — українці

щень, матеріальної бази, коштів. А з якими муками народжувалася перша і поки що єдина на півострові українська газета “Кримська світлиця”! А скільки разів через відсутність коштів, владної підтримки вона перебувала на грані закриття?!

Зараз у Криму близько 300 російськомовних видань, а україномовних — одна “Світлиця”. З огляду на пропорційність українців, що проживають там, видань мало б бути близько 150. Але ж навіть у Києві далеко не в кожному кіоску можна натрапити на україномовну газету! Понад 90 відсотків книг, що реалізуються в Україні — російськомовні.

На цьому тлі цинічним байдунством виглядає заклик т. Грача про надання російській мові статусу державної, бо це було б рівнозначно відновленню її статусу колоніальної мови. Щоб збагнути це,

не потрібно довго ламати голову. Досить згадати українську козацьку старшину, яка в обмін на царські привілеї зраджувала не лише свою рідну мову, а й народ. А хіба сьогодні серед наших “землячків” мало таких, які зневажають рідну мову, намагаючись потрафити П. Азарову і до нього подібним, цвірінькають на “общепонятном”? Про намагання нинішньої владної еліти бути подаль від народу, а отже і його мови, свідчить персональний склад ордена СС з духовним центром у Лондоні. Адже багато з цих шевальє, незважаючи на чинний Закон про українську державну мову, відповідне роз’яснення Конституційного суду, за звичаєм ігнорують їх, ігнорують українську мову. Тому, т. Грач, обліште містифікацію, не натягуйте, як кажуть росіяни, “тень на плетень в ясный день”. Але запам’ятайте: зневага до української мови, це зневага до 78,2 відсотка населення України. (Між іншим, т. Грач надто завищив число росіян, що проживають в Україні, їх налічується не 12 млн., як сказано в газетній статті, а за останнім Переписом — 8, 3 млн., тобто майже в 1,5 рази менше).

Після прочитання цієї та подібної статей напрошується висновок: якщо автор у такій спосіб забажав заявити про себе, то це — одна справа, хоч і надто віддає українофобією. Коли ж в цьому — політична мета, що видно і неозброєним оком, то це вже — діло інше. І державній людині воно личить так само, як корові — сідло.

● **Олексій ГАВРИЛЮК**

СВЯТИНИ

ВИТВІР ШЕВЧЕНКОВОЇ СИЛИ

Україна виборолала свою незалежність, але державний Гімн Верховна Рада 15 січня 1992 року затвердила без слів, лише музику Михайла Вербицького. Депутати ВР не визнали слів Павла Чубинського, бо їх співали петлюрівці в роки Української Народної Республіки, члени ОУН та воїни УПА, хоча цих патріотичних слів може не сприйняти лише людина без жодних національних почуттів.

Як у Верховній Раді, так і в багатьох редакційних колективах мудрували й доводили, що правильними будуть не слова “Ще не вмерла Україна і слава, і воля”, а “Ще не вмерла України і слава, і воля”... Павло Платонович написав цей патріотичний твір у 1862 році, але відкрито виконувати цю пісню не наважувався ніхто, бо можна було загримити в краї, де телят не пахнуть.

Москва вітала національно-визвольну боротьбу по всьому світу, а от за визвольну боротьбу українців з-під московського ярма виносилися смертні вирoki. Царська охранка з ніг збилася й таки знайшла автора цього безсмертного для українців твору. Через два дні після арешту (яка оперативність!) Павла Чубинського було заслано в Архангельську губернію.

Микола Лисенко, Михайло Старицький, Іван Франко, діячі “Просвіти”, Михайло Грушевський, Михайло Коцюбинський, Панас Мирний, Леся Українка визнали цей патріотичний твір національною піснею. На світовому конкурсі вона вийшла переможницею. Спочатку її співали як священну народну пісню, а з 1918 року — як Гімн Української Народної Республіки.

Понад сто років українці співають так, як написав Павло Платонович: “Ще не вмерла України і слава, і воля...” У Польщі співають “Ще Польска не згінела”, в Хорватії — “Еще Хрватска не пропала”. І їхні депутати не беруться міняти ані слова.

Гімн (слова П. Чубинського, музика М. Вербицького) десятиліттями співали в Україні, він міцно увійшов у свідомість людей, ці слова і мелодія — в серці кожного свідомого українця. Пам’ятаю липень 1941 року. Вслід за німцями, які просувалися на схід, ішли похідні групи ОУН, встановлювали українську адміністрацію. У моєму рідному селі Спичинцях, що на Вінничині, члени цих груп зібрали мітинг. Виступаючи розповідали, що ОУН у м. Львові під проводом Степана Бандери проголосила Українську державу, буде свій уряд у Києві, роздадуть землю. Громада обрала українську адміністрацію села.

По закінченні мітингу було запропоновано заспівати український Гімн. Почали галичани — члени похідної групи. Громада дружно підхопила цю пісню, і вона понеслась урочисто, піднесено й чарівно. Виявилось, що люди старшого віку знали слова Гімну ще з часів М. Грушевського й С. Петлюри.

На другий день я поцікавився у свого дідуся, звідки люди знали слова Гімну України. Дідусь розповів, що священик автокефальної церкви розучив його в церковному та в шкільному хорі. За часів Української Народної Республіки Гімн України співали в церкві і в школі.

І тепер люди зі щирою любов’ю і найглибшою повагою ставляться до своєї святині і не бажать міняти ні поезію, ні мелодію. “Душу й тіло ми положим за нашу свободу”, — це відповідь нашим поневолювачам: всі станемо до боротьби за збереження рідної держави. В тексті висловлена і віра в майбутнє нашої країни. І хоч депутати-антидержавники й змінять слова або й затвердять інший текст, люди все-одно співатимуть Гімн Шевченкової сили на слова Павла Чубинського і мелодію Михайла Вербицького

● **Микола ГНАТИШ**, вчитель-пенсіонер, смт Калинівка Василь-

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

У газеті “Слово Просвіти” (ч. 6 від 5—11 лютого 2003 року) прочитав фотостаттю “Фотопогляд: “Запорізький дуб”.

Пропоную свій фотовідгук: “Син запорізького дуба”. У селі Капулівці Нікопольського району, там, де у 1990 році вся Україна відзначала 500-ліття Запорізького козацтва, де була колись Чортомлицька Запорізька Січ і знаходиться могила кошового отамана Івана Сірка, в парку середньої школи стоїть врятований від переплавки перший “репінський” пам’ятник І. Сірку (див. книгу О. Апанович “Оповіді про запорізьких козаків”, стор. 205) — росте дуб. Його висота — 6,5 м,

діаметр крони — 4 м, вік — 20 років.

Це син запорізького дуба. На початку 80-х років минулого століття учні Капулівської школи побували на екскурсії в Запоріжжі і привезли жолуді запорізького дуба. Посадили. А коли поставили пам’ятник отаману Івану Сірку біля школи, то перенесли до нього і молодий дубок, вирощений з жолудів-праправнуків.

Якщо “Запорізький дуб” — сивий кобзар Запорізької Січі, то син Запорізького дуба — молодий козак! Жива не тільки гілка, а ціле молоде дерево.

● **Леонід БУРДА**, с. Капулівка на Дніпропетровщині

ЦІКАВО ЗНАТИ

У перші роки після сумнозвісного більшовицького жовтневого перевороту Шевченківські дні в Україні відзначались як всенародні свята. У селах і містах відбувалися мітинги, літературно-музичні вечори, влаштовувались виставки. На це націлювала й постановою уряду України від 27 лютого 1919 року про святкування роковин з дня народження Т. Г. Шевченка. 1920 року Раднарком ухвалив постанову про роковини з дня смерті Кобзаря.

У той час виходило багато брошур і збірників про життя і творчість полум’яного Тараса.

ОХТИРСЬКИЙ ЗБІРНИК ПАМ’ЯТІ КОБЗАРЯ

Одне з цих видань — “Збірник пам’яті Тараса Григоровича Шевченка”, виданий товариством “Просвіта” м. Охтирки у 1920 році до 59-х роковин з дня смерті поета коштом охтирського споживчого товариства “Кооперация”, — у мене в руках. Невеличка книжечка розміром 11х17 сантиметрів, видрукувана на обгортковому папері сірого кольору. На превеликий жаль, у ній не вказано вихідні дані, і можна лише здогадуватися, що тираж був надто обмежений — збірник видавався для потреб

Охтирського повіту. Ця книга давно стала бібліографічною рідкістю. На тридцять одній сторінці видання вміщено шість статей, вірші Олександра Олеся (“На нивах зелених, в долинах, на луках...”), Людмили Волошки (“Шевченкові від жінки-українки”), Миколи Вороного (“Привид”). На останніх сторінках публікувалось послання Т. Г. Шевченка “І мертвим, і живим...”.

Ініціатором видання збірника, його редактором і упорядником був літератор, педагог і агроном, людина енциклопедич-

них знань Матвій Лукич Довгополук (1893—1944), котрий пізніше очолив славнозвісне Охтирське дитяче містечко для безпритульних дітей. У згаданому збірнику перу М. Довгополюка належить три статті (“Кайдани неволі”, “Як шанують поетів”, “Сторінка з історії українського письменства”), підписані справжнім прізвищем і псевдонімами (Толь Хуртовина, М. Д.).

● **Михайло ПОПІЛЬНЮХ**, с. Чернеччина Охтирського району Сумської області

А все ж, як малороси ставали українцями — наприкінці дев'ятнадцятого століття, коли ще в імперії на всіх языках, як писав Тарас, усе мовчало? У спогадах, написаних у роки Другої світової війни, незадовго до його арешту енкаведистами, а виданих у Житомирі на початку дев'яностих років двадцятого століття, Іван Андріанович Феценко-Чопівський зізнається: “Моя українська мова була не найкращою...” І це вже про час, коли він завершив навчання у київській Політехніці, коли пройшов школу українства у “Просвіті”, невдовзі, у дев'ятсот десятому році, забороненої царським урядом. По-справжньому свідомим українцем, глибоко переконаним у неминучості українського державного відродження, Феценко-Чопівський стає вже у досить зрілому віці. І на цьому важливо наголосити: окрім емоційно-культурницького шляху (білі хати, вишневі садки, чудові пісні, багата, невичерпна фольклористика, мелодійна мова тощо) до пробудження у душі українства був ще один шлях — розумово-логічний, інтелектуальний, як би ні ні сказали. Ним і простував, формуючись як українець, Іван Андріанович, людина тверезого, наукового мислення.

Оточення майбутнього міністра УНР Феценка-Чопівського ні у дитячі, ні у школярські та студентські роки не сприяло національному самовиявленню, навпаки прояви цікавості до свого національного коріння, якщо вони і з'являлися під впливом прочитаного українського вірша чи почитаної української пісні, маленьке поліське містечко, традиційно сполучене і зрусифіковане, могло тільки пригашати. Згадаймо, що його відомий земляк — російський публіцист Володимир Короленко, який трохи раніше теж закінчив гімназію в Житомирі, мислив підкреслено “общерусскими” категоріями і до кінця днів своїх, навіть мешкаючи у Полтаві, не розумів, якому звірові — імперському! — все життя прислуговував. І це незважаючи на його глибокі ліберальні, волелюбні переконання!

Народився Іван Феценко-Чопівський у містечку Чуднові, неподалік Житомира, де, як згодом напише у спогадах, був “великий жидівський осередок, відомий торгівлею лісом та збіжжям, з чисто українськими околицями”. Нащадок козаків Чопівських, яких у 1861 році вже було аж понад три тисячі душ, виріс у родині дрібного царського урядовця, де навряд чи була у великому пошануванні “мужицька” мова. У гімназії “української мови не було чути, діти-або-ригени розмовляли з “малоросійським акцентом” і їх за це потроху висміювали”. І тут же Феценко-Чопівський додає: “Національних питань ніхто не ставив рубя”. У Києві початку двадцятого століття студентство цікавилось переважно соціальними проблемами. У Політехніці організувалися земляцтва, але українського серед них не було, “найчисленніша була група студентів, яка рахувала себе “руськими”. Тогочасний “культурний” Київ розмовляв мовами російською і польською, свідомих українців у найбільшому українському місті було — якийсь десяток інтелігентних родин, своєрідне “гетто” на своїй, не рідній, землі. Українська громада була у Київському університеті, а коли царський уряд у зв'язку з революційними виступами студентів його закрити, вона зорганізувалася у Духовній Академії. Проте лише “1905 рік розбудив приспану українську громадську думку”. Ось коли національне питання постало рубя — бути чи не бути — і перед тогочасним громадянством, і перед Іваном Феценком-Чопівським зокрема, тоді вже — студентом, майбутнім інженером.

“З першого мого студентського року я виявив себе свідомим українцем, — напише він у книзі “Хроніка мого життя”. — Моїми першими “освідомлювачами” були студент Університету Андрій Лещенко та “старий холостяк” Василь Цимбал. У товаристві їх та їхніх приятелів я брав участь у прогулянках по Дніпрі та піших екскурсіях по горбуватих околицях Аскольдової могили та Печерської Лаври. Я вже згадував, що коли в 1905-1906 роках було розв'язано Університет, я бігав на збори Української Громади аж до Духовної Академії, що

містилася на Печерську, а згодом віддано узявся до праці в “Просвіті”.

Попри весь раціоналізм мислення і світосприйняття майбутнього видатного металознавця, були й емоційні сплески на його шляху до українства. Від них залишилася пам'ять на все життя, і ця пам'ять зігріватиме душу патріота і в штучному кліматі багаторічної еміграції, і у скutih заполярними морозами бараках сталінського ГУЛАГу. “Незабутні були екскурсії на могилу Шевченка, — згадував Іван Андріанович під грим гармат на фронтах Другої світової війни. — Традиційно влаштовував їх київський Український Клуб. З початком літа винаймали ми пароплав і раннім ранком вирушали в дорогу. У Канів приїздили на годину п'ятнадцяту, а поверталися звідтіля о годині двадцять першій-двадцять другій, щоб бути на ранок у Києві. Співали тоді без кінця! А коли пароплав наближався до Канева, студентський хор, підтриманий іншими подорожніми, величаво інтонував “Заповіт”... У міру, як переспівували кінцеві строфи, Канівська Гора з хрестом все ближче й ближче підсовувалася до нас. Відкоси Гори всіяні місцевим народом, який чекає гостей із Києва! Правління Клубу на чолі з Миколою Лисенком вело похід на Гору, де відбува-

природою своєю, тобто імперіалістичною, а Україні тільки й лишалося, що розбите корито”. І. Феценко-Чопівський усвідомлює і це... Отже, “Хроніка мого життя” — це не тільки опис пережитих вражень, але й спроба своєрідного осмислення подій, більше того, — це своєрідний урок нам, нащадкам, аби не повторювали помилок своїх дідів. Але, дивлячись на нашу історію і нашу ментальність критичним оком, Іван Андріанович ніколи не залишався розумствуючим, холодним спостерігачем. Маючи власний, часто відмінний од переконань сучасників погляд на те, що відбувається, він водночас був активним, діяльним учасником подій, будівничим України. Оця дійова любов до України, любов того, хто лупає цю скелю, хто мурує, а не просто блягузкає про свою, до народу, любов — головна, осьова лінія свідомого життя Івана Феценка-Чопівського!

Починаючи, мабуть, із участі у роботі київської “Просвіти”, яка постала 1906 року і яку очолював Борис Грінченко, сподвижник Грінченка, відомий діяч часів визвольних змагань (та й пізніших; до речі, по Другій світовій війні в таборах для переміщених осіб з ним співпрацювала Марія Аркас-Клепачівська) Дмитро Дорошенко дуже емоційно описує той бурхливий революційний час: “А в Києві українське жит-

Лук'янівці, Солом'янці, Деміївці. На кожному таку акцію, до речі, потрібен був дозвіл місцевої влади, а він давався лише за умови, що лектор “не підкреслюватиме окремішності українського народу і культури”.

Читалися лекції, принаймні, частина їх, ніби нейтральні, природознавчі, медичні, але значення цих заходів було величезне, бо лекції звучали — українською мовою, а це слухачів виховувало більше, ніж голослівні заклики “любити Україну”, бо вперше “мужицька мова” демонструвала для широкого загалу свою здатність бути не лише побутовою, а й науковою мовою. Лекції, як правило, супроводжувалися популярними концертами, на яких передувала українська народна пісня. І ними була охоплена, як пише Іван Феценко-Чопівський, “маса українського міщанства”. І додає, називаючи цей період дореволюційним світанком у підросійській Україні: “У Києві, здавалось би, безповоротно зросійщеною місті, доходила до голосу й міцніла присутність української стихії...” Писав Іван Андріанович із великим знанням справи. Адже він виконував у численних заходах Лекційної комісії “Просвіти” обов'язки “апаратника”, тобто забезпечував лекції діапозитивним супроводом. Це була дуже значна, як на той час, робота, і студент Політехніки, а потім її випускник, молодий

ФЕЦЕНКИ-ЧОПІВСЬКІ

Продовжуємо, шановний читачу, публікацію кількарічної праці-подвигу письменника Володимира ДРОЗДА над історією славних просвітян Клепачівських-Чопівських “СТО ЛІТ ЛЮБОВІ. Портрет родини на тлі століття”, котрі до своїх останніх днів залишилися вірними національним ідеалам. Перша подача цієї праці, здійсненої за підтримки Фондації родини Феценків-Чопівських (США), зокрема п. Ю. Чопівського, — “Аркаси” — побачила світ у “СП” ч. 9, стор. 10-11.

Світлина, зроблена 1977 року: Юрій Ю., Юрій С., Марія Клепачівські, Петро, Лариса, Софія, Костянтин Клепачівські, Лідія, Юрій III, Андрій Чопівські

лося покладання вінків та всенародний спів “Вічная пам'ять”.

І все ж — це лише емоційні блискітки на загальному розсудливо-діловому тлі спогадів. Знову і знову вчений аналізує ситуацію, яка склалася в національно-визвольному русі на початку двадцятого століття, аналізує її з погляду українського патріота, але патріота мислячого, патріота-інтелектуала, і його застереження, його тверезі думки, думки вродженого науковця, не втратили значення і для наших днів, таких віддалених у часі від подій початку століття. На це звертає увагу відомий письменник, земляк Івана Андріановича Валерій Шевчук у передмові до “Хроніки мого життя”: “Автор... виміряв події, які бачив і в яких брав участь, не вузькопартійними інтересами, а загальнонаціональними; більше того, він був переконаний і, на нашу думку, резонно, що фатальна схильність до купчення українців по партійках і партіях і стала однією з причин поразки української революції, адже тільки в кінці її, коли справи поправили було годі, діячі цієї революції дійшли думки про національну солідарність як першу передумову перемоги. Друга фатальна помилка — це шукання допомоги на стороні: в Німеччині, Австрії, Польщі, Росії (денікінської і більшовицької), тоді як у них треба було шукати не допомоги, а визнання, а натомість піднімати, усвідомлювати й шукати допомоги у народу власного. Отож і виходило, що всі оті союзнички-сусіди більше дбали про те, щоб узяти, а не дати, бо діяли за

я вже кипіло, як у котлі. Я раз у раз залишав батька самого в отелі й біг на різні збори та засідання, які відбувалися вже зовсім вільно, без огляду на якусь там конспірацію. Десь коло половини жовтня було оповіщено, що в університеті відбудеться українське віче. Це мало бути перше українське віче в Києві. Відбулось воно в одній із найбільших аудиторій університету. Коли я прийшов туди, то зала вже була заповнена людьми і багато стояло в коридорі попід вікнами (вікна залі виходили з одного боку на коридор) і в дверях. Зійшовся весь український Київ. Кого там тільки не було!” Звичайно, там був, або міг бути, якщо перебував у ці дні в Києві, і Феценко-Чопівський. Бо ж і він, хай більш стримано, але так само піднесено розповідає про активізацію тогочасного українського життя у Києві: “Прилюдні лекції професора М. Грушевського притягали завжди величезну аудиторію, ставали маніфестацією української стихії. Лекції ці відвідувала вся національно думаюча та значуща частина малоросійської наставленої української інтелігенції...” Але найважливіше, що невдовзі лекціями з української історії була охоплена не лише “думаюча” частина київського люду, а й ті мешканці київських передмість, які були українцями від діда-прадіда, але не завжди усвідомлювали своє українство. Лекції читалися не лише в знаменитому Троїцькому Народному Домі, що залишався штаб-квартирою цієї величезної пропагандистської роботи, яку поклав на свої плечі невеликий гурт української інтелігенції, а й на Куренівці,

учений-металознавець Феценко-Чопівський був у самій гущі її. До речі, учений справедливо зауважує, що саме у ті часи творилася українська наукова термінологія, завдяки чому невдовзі могла з'явитися ціла низка україномовних наукових праць із найрізноманітніших галузей людського знання, серед них — і численні дослідження самого Івана Андріановича. Ось так, у напружений, із дня у день, діяльності, спрямованій на духовне відродження України, гартувався український дух суворого сина житомирського Полісся.

Взагалі ж, Івана Андріановича гартувало реальне життя — і досить суворо. Особливо ж — після ранньої смерті батька, єдиного годувальника родини, дрібного поштового чиновника. Бажання дослідити своє найбільше родове коріння характерне було не лише для Клепачівських, а й для Феценків-Чопівських. Знову і знову Іван Андріанович занотує у щоденниках, які досі так і не опубліковані, хоч мають безсумнісну історичну цінність, скупі відомості про своїх дідів-прадідів: “Мій рід — з Радомисльського повіту Київської губернії, із села Чоповичі, звідки родом усі Чопівські, які у давні часи називалися просто Чопи, а засим, отримавши шляхетство од Варшави, а засим — дворянство од Москви, почали іменувати себе — Чопівськими. Прапрадід мій — Іван Чоп (як розказував мені мій тато Андріан Андрієвич, уроджений у Чоповичах), був сам запорізький козак-січовик, який за якісь заслуги (чи вій-

ськові, чи адміністраційні — того не згадував) отримав від Московського царя ґрунт — стільки, скільки зможе у день конем об'їхати!.. Цю легенду я чув від інших Чопівських з Чопович, не наших близьких родичів; але рівно ж отакі легенди існують, як я чув не раз, і в інших українських родах! Можливо, тут є трохи фантазії?... Дід мій Андрій Феценко-Чопівський (усі Чопівські із Чопович носять додатки до основного прізвища: ми — Феценки, а то є ще — Прокопенки, Іваненки, Феценки і ще, й іще якісь...) був жонатий двічі, жив трохи не сто років, був уніят, і мав від першого шлюбу одного сина, а від другого — чотири сини і дочку; мій тато Андріян був наймолодшим..."

Рід Феценків-Чопівських справді був міцний, вкорінений у час і в простір. Дід Андрій і прадід Антін, про яких малому Іванові розповідав батько, топтали ряс земний майже по сто років. Батькові, першому чиновнику, а не козакові чи землеробові у роду, відміряно було долею набагато менше — лише п'ятдесят сім років. Одружувалися Феценки-Чопівські традиційно — на попівнах. Андріян Андрійович узав у дружини попівну з роду Янчинських — Марію Михайлівну. Йому, як наймолодшому синові, стелилася дорога в науку. Але до школи був відданий запізно і скінчив лише Житомирську дворянську трихласну школу. Ще рік повчився у гімназії і став поштовим службовцем, спершу — в самім Житомирі, а потім — у містечку Чуднів. У Чуднові Андріян Феценко-Чопівський прослужив аж чверть століття. Там він одружився, там народилися діти: Іван, у січні 1884 року, та Олександра — двома роками пізніше. "Чуднів у часи мого дитинства торгував лісом і навколо нашої пошти, де ми мешкали, було багато складів дерева, в яких я з товаришами переховувався цілими годинами і де мене трудно було знайти!.." Ще залишилося у пам'яті, як сторож пошти Левко носив його на своїх могутніх плечах до школи — через гниле болото у центрі містечка. А на початку дев'яности Іван навчається у підготовчому класі Першої Житомирської класичної гімназії. Тим часом батька перевели на працю до містечка Дубно. "Свого тата ми безконечно любили. ...Коли тато приходив додому нагору (пошта була на першому поверсі), то ми із сестрою старалися ним заволодіти. Коли стали старші, то оця любов безмірна виливалася у бажання бути татові чимось корисним; ми читали йому газету, я — робив йому папіроси, тато багато палив... Цей обов'язок був не з приємних, але це робилося для тата!"

У Дубно родині матеріально жилося найлегше — батькові підвищили платню. На жаль, це тривало недовго. Несподівана хвороба і смерть Андріяна Андрійовича поставили родину на межу бідності. Втім, родинне горе, як це часто ведеться, сприяло ранньому подорослінню юного поліщука. Якось раптово скінчилися дитячі ігрища на шахах, за тітчиним будинком, де поле спускалося до самого Тетерева. Тігри призвели до того, що гімназист Іван Феценко-Чопівський заледве зумів перейти до п'ятого класу. "Ми по цілих днях, увесь вільний від гімназії час бавилися у військо, війну... Нам було весело, учитися я почав гірше..." Тепер усе те минулося. Треба було заробляти на щоденний хліб, на навчання. Гімназист починає давати приватні лекції, репетирє хлопця із першого класу по дві години денно. І заробляє по вісім карбованців на місяць. До всього ж, сам починає все краще і краще навчатися, розуміючи, що дорого у майбутнє після смерті батька ніхто для нього не стелитиме. Раптом прорізаються здібності до математики. А головне — уперше з'являється цікавість до металургії, якій присвятить себе у майбутньому житті. Ніби випадково, але чи бувають випадковості у житті? Улітку, під час вакацій Іван, уже будучи у старших класах гімназії, дає уроки математики синові священника у селі Требухи, побіля Хмільника. "У Високій Печі переїздили попід доменним заводом, і мені доводилося тоді бачити, як випускали з дом-

А це світлина з Житомира, зроблена у вересні 1992 року на вулиці Феценка-Чопівського. Лідія, Ліля та Юрко-молодший Чопівські

ни чавун, або жужлі... Оці вражіння позосталися назавжди, і може спричинилися тому, що я вибрав собі як фах — металургію!.." Починалося двадцяте століття, у моду входили "техніки", взагалі — інженерні професії. Цього вимагав технологічний поступ людства. Поки товариші вголос мріяли про київську чи петербурзьку Політехніку, не забезпечений коштами на навчання гімназист відмовчувався. І все ж, вроджені цілеспрямованість, віра у себе допомогли. Він вирішує будь-що вступати до Політехніки. Усупереч застереженням рідних і знайомих. Справді, на 300 вакансій — понад тисячу претендентів! І все ж, "несподівано навіть для самого себе", єдиний із цілого випуску Житомирської гімназії Іван Феценко-Чопівський стає студентом київської Політехніки! І не можна не процитувати ще декілька рядків із його спогадів про ту пору: "Мій приїзд на Різдво до Житомира, у Політехнічній уніформі, з еполетами на плечах — був моїм найбільшим sukcesом, який я коли-небудь одержував у дальшому своєму житті!..."

А порівнювати все ж було з чим, подальше життя його було щедрим як на поразки, так і на здобутки. Отже, еполети студентської уніформи справді дуже не легко далися, якщо так запам'ятався той провінційний триумф. Нелегко давалося і навчання у наступні роки. Та так нелегко, що було молодому житомирцю не до "політики, соціалізму", чим тоді захоплювалися київські студенти, уже розгорялося вогнище першої російської революції. Іванові Феценку-Чопівському потрібно було будь-що перейти на другий курс, інакше вища школа для нього закінчилася б. А тут — студентський страйк, що міг, як і неуспіх у науці чи хвороба, призвести до краху усього життя. А "незаурядний темперамент" диктує своє, у збурений суспільними подіями душі — звучать революційні пісні. І все ж, на студентських сходках він голосує проти страйку, за заняття. Про це докірливо нагадуватимуть Іванові Андріяновичу не один раз. Зате він переходить на другий курс, практикує на цукроварні поблизу Бердичева, і тут уперше "почав я говорити промови, навіть готував конспекти для других..." Трохи згодом, уже коли прокотилися дев'яті валі революції, він остаточно визначається як майбутній спеціаліст по металах: "Величавий ефект металургійних процесів, фантастичний вигляд розливу сталі, бурхливий перебіг бесемеровського процесу, щось казкове в оточенні доменної печі, високі температури, високість яких (приблизно 1600-1800 градусів) не давалася до порівняння із звичайними температурами, — усе це так вплинуло на мою фантазію, що я... рішує перейти з металургічного фаху". Так народжується й утверджується майбутній видатний металознавець зі світовим іменем.

ОГЛЯД ПОШТИ

У зв'язку з намаганням проросійських державних діячів в Україні та урядовців Росії нав'язати українцям другу (російську) державну мову, створити спільні російсько-українські підручники з історії, фальсифікувати українські літературно-історичні документи — просвітянські організації низки регіонів України висловлюють щире обурення. Зокрема, Чернівецьке обласне об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка надіслало Голові Верховної Ради В. М. Литвину та народному депутату П. М. Мовчану листа, в якому зазначено:

1. Усяка двомовність народу є неприродним явищем, свідчить про рівень його асиміляції. Природним і закономірним є становиче, коли кожен етнос має одну рідну мову. Приймаючи чужу мову, народ асимілюється і сходить з історичної арени.

Незаперечним є той факт, що російські ідеологи (імперського та більшовицького періодів історії) цикавилися українцями лише з тим, щоб їх завоювати. Російські власті забороняли використовувати назву країни — Україна, етнонім "українці", нав'язували... російсько-імперську свідомість, замовчували існування самого народу і перекручували його історію, забороняли рідну мову, вчили українців зневажати свою культуру, історію і плазувати перед "старшим братом"... Русифікація і денационалізація є запорукою процвітання олігархічного українського агресивного капіталу, який пропагує ідею глобалістичних безнаціональних держав і разом зі світовими олігархами намагається утвердити колоніалізм на українських теренах.

2. Не може бути навіть мови про узгодження, підготовку і видання спільних російсько-українських підручників з історії. Такі підручники виключили б з історії давнє кількатисячолітнє історичне минуле українців, повернули б нашу історичну методологію до недавніх марксистсько-ленінських часів — заперечення самостійного історичного розвитку українців і визнання Київської русі "коліскою трьох народів — росіян, білорусів, українців". У таких підручниках була б також неправдиво подана історія українців часу Визвольної війни XVII ст., діяльності українських гетьманів козацької доби та козацтва в цілому, створення Української держави 1917-1920 рр., голодоморів першої половини XX ст., сталінських репресій та багато інших історичних реалій.

3. Верховна Рада і уряд України повинні надати термінову фінансову і організаційну допомогу у суттєвому розширенні випуску українськомовних підручників як для шкіл, так і для вищих та середніх навчальних закладів, масових українськомовних журналів і газет. До програми соціально значущих українськомовних книг потрібно

ЯК УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ СТАТИ ДЕРЖАВНОЮ

"Яке б місце не посідала українська мова в будні, але 21 лютого вона справді на якусь хвилину відчула себе володаркою у власній державі. Письменники, мовознавці та народні артисти, які взяли участь у концертній програмі в Будинку вчителя, залишили зал задоволеними та сповненими енергії. Ніна Матвієнко, молоді співаки Ярослав Кваша та Ольга Ларіна розлили дзвінку українську пісню по всіх серцях, а кобзар Василь Литвин повернув нас до сивої давнини уривком зі "Слова о полку Ігоревім". Представник Київської міської ради Володимир Чуйков зазначив, що готуються нові видання українською мовою, діють курси з вивчення державної мови, у всіх районах Києва розроблено програму святкування Міжнародного дня рідної мови, а також діють програми поглибленого вивчення української мови у вузах.... Усі ці плани подають надію, але найприкраще те, що доведеться чекати 21 лютого наступного року, щоб рідна мова продемонструвала свою повноцінність", — слушно зауважує в листі до редакції Анастасія Хонякіна, студентка І курсу факультету журналістики та телемистецтва Київ-

включити всі підручники з фундаментальних навчальних дисциплін. Впровадити механізм державної підтримки вітчизняного виробництва книжкової та іншої поліграфічної продукції, що видається українською мовою.

4. Державному комітету з питань радіо і телебачення необхідно забезпечити транслявання радіо- і телепередач українською мовою, оскільки російською мовою через ці засоби масової пропаганди йде руйнівна денационалізація нашої культури, наших звичаїв та обрядів, нищення української мови.

5. На державному рівні необхідно визначитись із загальнодержавною українсько-патріотичною ідеологією, відсутність якої формує в українців негативні риси атрофованості національних почуттів, нігілістичне ставлення до традиційної культури, національне зрадлиство, відсутність національної гідності і т. п. Україна, як засвідчують дані перепису населення 2002 р., є одноетнічною країною (країни, в яких одна з націй має понад 70% населення, за світовими стандартами, є одноетнічними), оскільки українці складають 77,8% від усього населення. Тому в Україні в умовах утвердження незалежного і самостійного існування повинна бути одна державна мова — українська, своя власна багатотисячна історія і загальнодержавна національно-патріотична ідеологія.

Цього листа за дорученням правління Чернівецького обласного об'єднання ВУТ "Просвіти" імені Тараса Шевченка підписав В. Косяченко.

Суголосний цим турботам і журналіст із Донбасу Ю. Некрасовський (цитуюмо в оригіналі): "С годами меняются приоритеты — в России столетиями учили французский, до Великой Отечественной — немецкий, теперь — английский. Но потеря тысяч национальных языков больших народов и крохотных народностей приведет к неслыханным потерям в области культуры, доступного об-

разования, а также национального самосознания и, если хотите, патриотического воспитания подрастающего поколения (т.е. того, что мы теряем постоянно и повсеместно). Именно поэтому ЮНЕСКО и стала инициатором введения Дня родного языка, без которого нет национальной культуры, и рекомендует наполнить этот день привлекаемыми, оригинальными и культурными мероприятиями.

Откровенно говоря, не знаю, кто в Украине возражает против того, чтобы их дети свободно владели государственным языком. Практически никто..."

І далі автор пропонує дуже конкретні заходи:

"Для того, чтобы дети и юноши охотно учили язык государственный, нужно ввести украинский язык в число обязательных приемных экзаменов во все без исключения университеты и институты, чтобы с яслей и садиков ребенок стремился овладеть украинским. **Не принимать на государственную службу тех, кто не овладеет языком** (Россия не предоставляет гражданства тем, кто не владеет русским. И делает это не только Россия — только две страны мира не требуют знания государственного языка — Украина и Израиль, хотя последний учит даже старух-иммигранток ивриту). Нужно — пусть не обидятся на меня украинцы — учиться у греков и евреев возрождению родного языка, нужно выпускать на украинском языке интересный литератур (я пополнял свои знания, читая на украинском Джека Лондона), снижать на нее цены, вести на украинском языке наиболее интересные телепередачи, возрождать украинское кино... Рецептов много, а вот есть ли желание — это мы увидим".

Справді, державі та її місцевим організаціям "Просвіти" потрібно значно цілеспрямованіше бачити про реальні пріоритети української мови. Тільки в таких позиціях, які відведе-

ПОГЛЯД

Людина без мови — що перекотиполе, яке гонить вітер безмежним степом, і не знаходить воно спокою, і не має воно кореня, щоб закріпитися в ґрунті і набратися сили від землі; або ще вовкулака, який бродить нетрями лісовими...

Не хочеться, щоб ми були такими. Кожен, кого народила мати на світ Божий, повинен виконати свою добру місію, своє призначення, призначення Людини, Громадянина.

Здавалося, забулися ті лихоліття, коли заборони чиновників різних мастей ставили хрест на українській мові, Українській державі. Сьогодні інший час, час змін, — і жевріє надія — змін на краще. Увесь світ визнав Україну як незалежну і самостійну державу. За нами з цікавістю спостерігають мільйони...

Хто ми й що ми?!

А ми... Переступаємо через святе, що дала нам природа. Маючи прекрасну багату землю, нищимо її, маючи батьків, які народили нас, забуваємо про них, од власних дітей відмовляємося, мови соромимося...

Хто ми?

Хочеться сказати "народ", "нація". Але яка ж ми нація, коли не маємо національних ознак? Хіба що територіальні межі...

Чому ота "глобалізація" має мету приборати до рук якнайбільше матеріальних благ, а відкидає духовність, освіту, знання, культуру?..

Історія не для нас, бо вже минуло. Якось один учень запитав мене: "А навіщо мені знати, коли була битва під Жовтими Водами і хто такий Богдан Хмельницький?" Ніякі переконання не дійшли до його душі, тільки зневажлива посмішка торкнулася куточків губ. У його сім'ї не хочуть знати історію — не модно.

І література не така, і мова...

Лине з уст в усіх державних інституціях (хоча 10 стаття Конституції зобов'язує виконувати Закон про державну українську мову), на вулиці, удома не своя, не рідна українська, а чужа російська.

Своя приречена на забуття, на смерть. І не думаємо про те, що зникне народ, бо зникне його мова.

Гірко усвідомлювати те, що ми соромимося своєї мови. Сільська... наріччя... діалект.

Ні, вона прекрасна і достойно виглядає у світі мов. Вона багата всіма мовними засобами, системами, структурою. Вона мудра, бо вік її почесний, вона жива, бо нею за-

фото О. Кутишметова

НАЩО НАС МАТИ ПРИВЕ-

хплюються. Наша дзвінкоголоса мова вражає гостей далекого зарубіжжя. Тільки ми швидко переходимо на російську, бо що подумают, почувши від нас українське слово?

Учнівська молодь, за якою застрашний день, скептично стверджує, що друзі говорять російською і батько-мати, а чому мені треба спілкуватись українською? Або дехто заявляє: "Не хочу бути білою вороною". Прикро чути таке.

Я вчитель, навчаю дітей рідної мови. Хочу, щоб молодь увібрала те найкраще, що є в мові, щоб уміла вільно спілкуватись, використовуючи всі її багатства.

З болем усвідомлюю, що з кожним роком, навіть до нашого Українського гуманітарного ліцею, приходять усе менше дітей, які володіють українською, хоча вони досконало знають 2-3 іноземних. Невже престижно відкинути-забути своє, а чуже взяти в душу? Смішно, коли вступник не може прізвища написати рідною мовою, і, на жаль, батьки кліпають очима, бо соромно, а допомогти не можуть. Звичайно, дуже складно дається "свічечка" букви і та й букви и, е, є не відомі, а м'який знак та апостроф...

Потім присягаються, що наїмуть репетиторів, навчать дитину української, тільки б до ліцею вступити. Приходять до Україн-

ського гуманітарного ліцею, і не тільки приходять, а й приїжджають здалеку, щоб дитина долучилася до тієї атмосфери українства, до того духу, який витає в стінах ліцею, до тих скарбів-знань, що дають мої колеги. І хочеться вірити, що це не чергова данина моді, а щось більше...

Батько-дипломат, який довгий час працював за межами України, мріє, щоб його дитина навчалася у нашому ліцеї: "Хочу, щоб вона була такою, як ваші ліцеїсти".

Мама привезла до нас доньку з Чернігівщини. Нагадуємо, що в нас немає гуртожитку, що це міський заклад. А вона наполягає на своєму: "Усе віддам, щоб стала освічена, адже у вас дають знання...". І відступаємо...

Не перестаю захоплюватися своїми колегами. Це незвичайні люди! Їм підвладні всі таємниці Країни знань. Здається, немає такого, чого б не могли наші вчителі. (Не хвалюся, а горджуся ними!). Вони справжні українці за своїми думками, переконаннями, відданістю до самозабуття, самозречення, своєму фахові, своїй державі.

Розумію, що вчителем у наш час бути важко...

Та в кожного своя доля, вибір, призначення. Мабуть, треба бути добрим, небайдужим, знаючим.

Але... знову згадую серпневі

зустрічі вчителів (саме української мови та літератури), олімпіади, семінари. І де ж культура, етикет учителя? Де поділася ґречність, ота інтелігентність і делікатність, яка впадає у вічі, висока культура володіння мовою і манера спілкування? Колеги-українці розмовляють російською, рідній мові місце лише на уроці. Навіть для своїх вихованців на перервах і в позаурочний час — тільки російська.

На жаль, не почуєш рідного слова і в освітянських управліннях різних рівнів та й Міністерстві, а що вже на телебаченні, радіо, у періодиці!

Люди, огляніться, схаменіться! Не живіть одним днем! Прийде завтра. Народяться ваші діти, внуки, правнуки... Ким вони будуть?! Бізнесменами, приватними підприємцями, політиками... Можливо, але не буде основного, що дається людині на землі — душі, духовного, духовності. Не буде того, що ми називаємо національними рисами, національними ознаками, нацією, українською нацією.

Вслухайтесь, як *жебонить, виграє, видзвонює, виспіває, шепоче, гомонить, дзюркоче* веселий весняний струмок; *бринить* бджілка, і сльоза дівоча, і слово рідне на устах, і світанок за вікном, і щасливий гомін дитячий у рідному обійсті, і листок від легенького подиху вітерця, і душа від щастя, що живеш, і радість в очах; а найдорожче: *мати, матуся, матусенька, матусечка, мамуся, мамуня, мамусенька, неня, ненечка*; або: *багато* — як піску в морі, як зірок на небі, як макового зерня, яблуку ніде впасти, пальцем ніде ткнути, тьма-тьмуца, ім'я їм легіони і т. п.

Можна сказати *дурний*, а можна і нерозумний, недалекий, без олії в голові, без жодної клепки, без царя в голові, зірок з неба не хапає.

Тож будьмо розумними, обачними, не переступаймо бездумно через таке багатство — мову.

Віддаймо честь рідному слову, воно нам допоможе і захистить у скрутну хвилину, наділить радістю і щастям, навчить любити Батьківщину і кохати рідну людину, навчить пізнати світ і самого себе.

Зі своїм почуваємось надійніше. Усі ми маємо корінь міцний — невмирущі традиції, багату культуру, славу історію, прекрасних людей. Загляньмо в душі свої, а вони в нас є, бо ми ж Українці; повернімося до України — вона стогне, допоможемо їй, нам, нашим ді-

там

Лариса ДЕРЕВ'ЯНКО,

Б'ЄМО НА СПОЛОХ!

НЕ ДАЙМО ПЕРЕТВОРИТИ СЕБЕ НА «РАБІВ НІМИХ»!

Серед тієї пошти, що надходить на ім'я народного депутата, голови ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка Павла Мовчана, чимало листів, присвячених упослідженню державної мови України в різних її регіонах. Один із таких "криків душі" про захист української мови з Нової Каховки ми й пропонуємо сьогодні Вашій увазі, шановний читачу.

Шановний Павле Михайловичу! Ми з тривогою в серці зустріли повідомлення про те, що на розгляд сесії Верховної Ради пропонуються законопроекти про надання російській мові статусу офіційної (державної). Усі прекрасно розуміють, що необхідності прийняття подібного закону немає. В українській державі є державна мова — українська. Російська ж мова забезпечена такими можливостями розвитку, яких не має жодна мова національних меншин у світі.

Що ж потрібно тим, хто так галасує за надання російській мові ще й статусу державної? Мета одна: зробити те, що не вдалося зробити російським шовіністам протягом століть, а особливо останнього в другому тисячолітті — знищити українську мову. Для всіх є зрозумілим: якщо україноненавистники в українських державних установах ігнорують українську мову тепер, коли вона є єдиною державною, то тоді, коли статус державної одержить та мова, якою вони послуговуються, на українську імперіал-шовіністи організують наступ широким фронтом. Адже вони та їх політики й тепер не гребують ніякими методами у витісненні, приниженні та обплывуванні української мови. А тоді українофоби зроблять усе, щоб поховати українську мову остаточно. Це і є їхня основна мета.

Для цього до нас із "дружніми" візитами зачастили високопоставлені чини з "белокаменної". Цього і вимагав відкрито патрон українофобів Селезньов, який десь навіть викопав цифру "70", — за його твердженням, саме такий відсоток російськомовних в Україні, хоч перепис населення показав протилежні дані.

Усім відомо: знищення мови є знищенням народу, є фактичною ліквідацією незалежності, державності. Годі бавитися у страусячу політику!

Шановні депутати-патріоти! Рятуйте українську мову, рятуйте Україну! До вас лунає голос сумління "і мертвих, і живих, і ненароджених" українських душ, синів і дочок України. Станьте на захист рідного слова, яке ставив на сторожі "рабів німих" великий Шевченко.

З пошаною — члени правління Новокаховського осередку Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка.

За дорученням усіх членів осередку:
В. ЛИТВИНОВА,
Г. БІЖИК,
Ю. ДЕРНОВСЬКИЙ,
А. ЛИСАК,
В. КУШНЕРИК

КОНКУРС

Обласне об'єднання, оголошуючи конкурс "Мова — твого життя основа", мало на меті розбудити патріотичну громадську думку. І не помилилося.

"Я тебе здалеку впізнаю, мово. Ти серед інших для мене, як мама, завжди найкраща, наймиліша", — так написала у своїй роботі, яку подала на конкурс обласної "Просвіти", вчителька Кутишненської ЗОШ І—ІІІ ст. Тлумацького району Ольга Миколаївна Луцик. Спробувати свої сили у конкурсній змагальності дуже різні учасники як за віком, так і за професією, і уподобаннями. Але що найголовніше — їх єднає турбота і вболівання за долю рідного слова. Конкурсанти пишуть і хочуть, щоб усе було тут до ладу: представляти державу українською мовою, дати українській книжці широку дорогу, в рідній школі — рідне слово. Бо ми таки

МОВ КОВТОК ДЖЕРЕЛЬНОЇ ВОДИ

український народ, історія у нас не крадена, своя.

Відчуваємо біль за стави новіше рідної мови і в поезії заслуженого вчителя України зі смт. Отинія Коломийського району Петра Кінашука: "Дивлюся часто телевізор, дивлюся, щоб пізнати світи, а там вкраїнською — лиш мізер! Ну де такого ще знайти?"

"Мова — то... як горнятко цілющої джерельної води, без якої просто неможливо жити у літню спеку", — написала головний спеціаліст управління праці та соціального захисту Тлумацького району Ганна Глушко, яка тривалий час жила на Крайній Півночі. Не без хвилювання читаємо конкурсні роботи учнів Тлумацької гімназії Галини Кликайло, Христини Довбенко, Галини Когут та Наталії Гушпіт. Ось рядки Галини Кликайло: "Бо ця мова пережила стільки горя і страждань!

Цим вона і заплатила за свій розквіт добру дань..."

Заслужовують на увагу і поезії Ірини Трошинської — учениці ЗОШ № 13 з Івано-Франківська. А Наталія Грицак навчається у 10-му класі Герасимівської ЗОШ Тлумацького району, голова "Молодої Просвіти", займається в літературній студії "Струни серця", керівником якої є вчителька української мови та літератури Марія Петрівна Тимікевич. Учениця брала участь у різних конкурсах. До Міжнародного дня рідної мови обласної "Просвіти" представила драматичну поему "Така її доля". А Любов Симованик родом із Городенківщини. Хоч і студіювала іноземні мови у Прикарпатському університеті ім. В. Стефаника, а згодом поглиблювала свої знання в одному з університетів Німеччини, все ж рідна мова залишилася

для неї наймилішою і наймиліозвучнішою. Представила на конкурс трепетні вірші, написані українською. Зворушливого листа і поетичні твори надіслала на конкурс і студентка факультету журналістики Львівського державного університету імені І. Франка (родом з Бурштина) Наталія Волелюбна. Пише: "Про перемогу не мрію, адже для мене головне участь... Хочу, щоб і моє слово дійшло до людей. Усім учасникам, організаторам та меценатам конкурсу бажаю міцного здоров'я, сили, на снаги, добра та любові".

Активну участь у конкурсі взяли і просвітяни з Івано-Франківська Орест Петраш, Іван Палюшок, Василь Фашук, Ангеліна Балан, Михайло Павлюк та Микола Кардашук, з Богородчан — Нестор Мартинець і наймолодший учасник конкурсу

Богдан Блендюк. Серйозну роботу представила на конкурс редактор відділу районної газети "Край", член "Просвіти" із Городенки Марта Войцехівська — свою третю книжечку "Білі руки любові".

Серед прозових робіт — вчительки Кутишненської ЗОШ І—ІІІ ст. Тлумацького району Ольги Луцик; з драматургії — учениці 10-го класу Наталії Грицак, село Герасимів Тлумацького району; серед поетичних творів виділилися Іван Палюшок з Івано-Франківська. Із жанру історичної розвідки першість отримали Мусій та Олег Пилип'юки, їх нагороджено грамотами обласної "Просвіти" та подарунками. Решту 22-х учасників конкурсу теж відзначено пам'ятними подарунками.

● **Михайлина БОДНАР**, в. о. голови обласного об'єднання "Просвіта"

ЖАХЛИВА НІЧ

“Це сталося в березні 2001 року, — згадує Леся. — Близько третьої години ночі, коли всі мешканці квартири мирно спали, трапилося лихо: вийшло з ладу пластмасове кріплення до бачка в туалеті. Вода просочилась у квартиру поверхом нижче.

“Ви безсовісна жінка! Подивіться, що ви натворили!” — кричала на мене потерпіла сусідка Лідія Іванівна (з етичних міркувань ім'я змінено).

“Я не винна, — пробувала виправдатися я, ведучи розмову коректно і не опускаючись до базарної лайки, — але оскільки аварія відбулася на моїй території, — я звичайно допоможу Вам із ремонтом. Але давайте зробимо все за законом”.

Наступного дня комісія ЖЕКу, оглянувши сусідчину квартиру, встановила, що для відбудовного ремонту слід побилювати стелю, переклеїти шпалери та відремонтувати електропроводку на загальну суму 281 гривня 83 коп.

НЕВГАМОВНИЙ АПЕТИТ

Позичивши гроші, я вирішила негайно розрахуватися з сусідкою і навіть встигла сплатити їй 160 гривень, щоправда без розписки: ми ж сусіди. Приймаючи гроші, сусідка заявила: “Мені гроші не потрібні — робіть мені ремонт”. Погодившись, я домовилася з майстром по ремонту квартир, і вони, разом із сусідкою, поїхали на ринок “Юністль” за придбанням (за мої гроші) нових шпалер. Але на ринку від багатющого вибору товару очі Лідії Іванівни розгорілися. Вона почала вимагати для себе “елітні” шпалери, вартість яких значно перевищувала ціну її стареньких та вицвілих, що були залиті. Потім сусідка й зовсім заверебувала: “Той ремонт, що ви збираєтеся мені робити, мене не влаштує!”, — і зовсім відмовилась од моїх послуг.

Збентежена, я звернулася за порадою до майстра ЖЕКу Г. Ольшанської, яка сказала мені так: “Гроші Ви сусідці давали, на ринок возили, ремонт зробити намагалися, отже, совість Ваша чиста. Не ваша вина в тому, що вона сама не знає, чого хоче”.

Я заспокоїлась, але навіть не уявляла, що за моєю спиною збираються чорні хмари. Через два з половиною місяці після залиття Лідія Іванівна звернулася до науково-дослідного будівельного інституту з проханням провести в своїй квартирі комплексний ремонт. Окрім заміни шпалер та штукатурки стель, загальноремонтні роботи вмістили в себе також паркетне покриття, облицювання кахлем та багато інших відбудовних робіт, які не мали нічого спільного з наслідками конкретного залиття. Маючи на руках кошторис, що втілює перебільшену суму збитків, окреслену ЖЕКом, сусідка підступно подала на мене до суду. Напевно, вона вирішила витягти з мене якомога більше грошей, за мій рахунок зробити собі євроремонт, використавши факт заливки як привід.

“Совість у Вас є? — запитала я сусідку, — Ви, мабуть, думаєте, що я банкір? Ні, я — звичайний бібліотекар і отримую досить скромну платню. Крім того, у мене на утриманні студентка-дочка та мати — інвалід II

У таку пастку потрапила київський бібліотекар Леся Туровська, сімейний бюджет якої спустошений, а майно описано державним виконавцем. “Зараз я суджуся вже не стільки зі своєю непорядною сусідкою, скільки з самою байдужою судовою системою, яка не лише не бажає мене зрозуміти, а навіть не хоче вислухати”, — розводить руками Леся, що має намір мужньо захищати свої права у Європейському суді.

ПАСТКА ДЛЯ ІНТЕЛІГЕНТНОЇ ЛЮДИНИ

групи. Чому я повинна робити Вам євроремонт? Я згодна відшкодувати лише те, що заподіяно заливтям і передбачено кошторисом ЖЕКу”.

ЧЕСНА ЛЮДИНА В ЦІЙ КРАЇНІ БЕЗПРАВНА

“Мені не пощастило з адвокатом, — продовжує свою гірку сповідь Леся, — я довірила свою справу непорядній жінці, жадібній до грошей. Вона висмоктала з мене чималу суму, а до справи поставилася дуже непрофесійно і недбало. Лише один факт: адвокат не пред'явила суду навіть кошторис про заливтня, складений ЖЕКом, і суд розглядав лише кошторис будівельного інституту. Вона не потрудилася довести, що Інститут взагалі не мав права робити експертну оцінку наслідків заливтня, а його кошторис, складений (до речі, не державною мовою) через два з половиною місяці після подій, не мав ніякої юридичної сили.

Справу було програно, і суд ухвалив стягнути з мене 2 107 гривень, з урахуванням моральної шкоди, яку я Лідії Іванівні немовби заподіяла. До того ж, усі судові витрати традиційно також були покладені на мене.

Не вірячи в таку несправедливість, я подала скарги в Апеляційний, а потім у Верховний суд. Але у мене немає ні грошей, ні впливових покровителів. Тому судді поставилися до мене байдуже. В Апеляційному суді, на мій погляд, мою справу або взагалі не читали, або на всі мої пояснення просто заплющили очі. А до Верховного суду мене й не допустили, оскільки, на думку членів судової колегії, докази, наведені в моїй касаційній скарзі (цитую): “Не містять ознак неправильного застосування судом норм матеріального або процесуального права”.

Всі свої гроші я витратила на суди, моє майно описане і підлягає конфіскації. Але заради того, щоб не перемагало зло, сидіти склавши руки я не збираюся, а буду продов-

жувати в міжнародних інстанціях шукати справедливості. Тим більше, що моя дрібна справа давно вже вийшла за рамки побутового заливтня, а йдеться про порушення українською судовою системою мого почуття людської гідності. Як громадянин, я не хочу, щоб у нашій країні могли чинити з кожним, як зі мною.

КОМЕНТАР ЮРИСТА ЛАРИСИ ГОРНОСТАЄВОЇ

У народі кажуть, що близький сусід краще, ніж далека рідня. Кажуть і таке: “Сусіда держись, з сусідом дружись”. Що й говорити, з сусідкою, що мешкає на нижньому від неї поверсі, Лесі Туровській аж ніяк не пощастило.

Хочу відзначити, що Лесин випадок, на жаль, не поодинокий. У зв'язку з тим, що, як правило, в нашій державі завжди обмаль грошей на проведення не тільки капітальних, але й профілактичних житлових ремонтів, досить часто виникає ситуація, коли, перефразуючи слова відомої пісні з фільму “Велика перерва”, хочеться зазначити: “Ми заливаємо, нас заливають...” Водопостачальні системи, особливо у старих будинках, не витримують ніякої критики: нескінченно течуть крани, ревуть труби, а у сантехніків ЖЕКів і едень зі свічкою не знайдете необхідних деталей.

Якщо в вашій оселі трапилося побутове лихо — хочу порадити головне: Люди! Залишайтеся людьми. Пам'ятайте: якщо у вашого сусіда вчора “зірвало” кран — завтра те саме може відбутися у вас. Домагайтеся один одному, зберіться разом для обговорення, без зайвих звинувачень та образ, спільно вирішуйте проблеми спільного проживання. Не доводьте справи до судового розгляду, бо в такому випадку, як це трапилося з Лесею, може закру-

титися байдужа та бездушна судова машина, не зацікавлена в тому, щоб справедливим чином виправити ситуацію.

На мою думку, Леся із самого початку конфліктної справи припустилася помилок, що у кінцевому підсумку загнали її в глухий кут. Незважаючи на щире серце та бажання негайно виправити ситуацію за свій кошт, Лесі не треба було одразу ж визнавати свою вину. Адже, наскільки я зрозуміла, заливтня відбулося внаслідок ненавмисної і непередбачуваної аварії.

У заливтні квартири сусідки не було також її злого умислу. Більше того, від цього заливтня передусім постраждала Лесина квартира, про що Леся делікатно замовчує.

Швидко зваливши всю вину на Лесю, ЖЕК, на мій погляд, завчасно перестрашував себе від можливості власної відповідальності за прорив гнучкої трубки. Втім, якби сантехніки ЖЕКу систематично проводили профілактичний огляд закріплених за ними квартир, такого лиха, мабуть, не сталося б.

Ще один потенційний винуватець аварії — це завод-постачальник такої ненадійної сантехніки, оскільки саме він виготовив пластмасове (а не металеве) кріплення. З часом воно зносився і одного дня (а точніше, ночі) не витримало вод'яного тиску і зірвалося.

Отже, це сама Леся мала проявити ініціативу і подати позовну заяву і на ЖЕК, і на завод. Але, попри це, жінка сама зробила себе жертвою. А нахабна сусідка тим і скористалася.

І все ж таки, невже в нашій великій державі і справді бракує реального захисту від наклепників та шкурдерів?

На фото: Леся Туровська з усім стосом скарг, які вона марно писала в різні інстанції, шукаючи справедливості.

«ЗОПОТА» ДИТИНА

Миколка Яценко — талановитий піаніст, але у вихователів Васильківського дитбудинку, де мешкає хлопчик, немає грошей, щоб зробити дитині операцію.

Тетяна Петрівна Іванова, директор Васильківського дитбудинку, бере на руки Миколку.

— Це “золота” дитина, — каже вона, притискаючи хлопчика до грудей і ніжно поглажуючи його русу голову. — Миколка слухняний, розумний, лагідний, але доля його не балувала. Неповнолітня мати хлопчика відмовилась од нього в пологовому будинку, і зараз, крім вихователів дитбудинку, в Миколки немає нікого в світі. Хлопчик дуже хороший, здібний, але в нього косоокість. Щоб викувати її, потрібна платна операція, але фінансування дитбудинка обмежене і ми не маємо можливості викувати хлопчика. Якщо хтось із читачів “Слова Просвіти” зможе допомогти Миколці, ми будемо дуже вдячні.

Телефонуйте нам: 8-271-625-63.

На фото: Миколка Яценко та директор Васильківського дитбудинку Тетяна Іванова.

Чорнява піаністка у чорному платті сідає за чорний рояль. Торкається клавіш — “Місячна соната”, сумна і велична, заповнює зал філармонії. Зникає час, зникає відстань — є тільки вічність. Піаністка грає із заплученими очима, ніби ноти вкарбовані в її свідомість. Зачарований зал навіть дихає тихіше, аби не заважати музиці. Раптом у когось в кишені задзеленчала мобілка. Власник телефона сердито викидає його, бо що зараз може бути важливіше, ніж музика?

Коли концерт скінчився, піаністку Євгенію Демченко оточили друзі та шанувальники. Квітів подаровано стільки, що жінка не в

МУЗИКА ПОТРІБНА, ЯК ХЛІБ, ВОДА, СОНЦЕ

зможі охопити руками всі букети троянд та гвоздик.

— Пані Євгеніє, ви граєте переважно класику. Усі ці твори до вас виконували тисячі піаністів. У чому ви бачите своє художнє завдання: точно відтворити музичний твір чи виконати його по-своєму, виразивши власну особистість?

— Якщо ми проведемо експеримент і запишемо в студії, як десять різних піаністів виконують “Місячну сонату”, то, слухаючи запис, переконаємося: кожен з десяти виконував твір по-своєму. Але ці нюанси помітні лише фахівцю. Впевнена, що у XXII столітті “Місячну сонату” гратимуть і сприйматимуть не так, як це робимо ми. Справжнє мистецтво завжди віддзеркалює свою епоху, а сприйняття мистецтва людиною — це також віддзеркалення епохи, в якій живе ця людина. Тому в мистецтві неможливе механічне повторення. Музика — це живий океан звуків, почуттів, думок, мрій, надій. Музика рятує, захищає, лікує, музика потрібна людині, наче хліб, вода, сонце...

— Пані Євгеніє, ви часто виступаєте з концертами за кордоном. Як там ставляться до українців?

— З великою повагою, симпатією і спів-

чуттям. Вітають, що ми здобули Незалежність, бажають нам успіху у розбудові держави. Знають про Чорнобиль, про наші негаразди в політиці та економіці, про те, в яких злиднях інколи живуть і створюють шедеври наші митці.

— Але ви — відома піаністка, дипломант одного з престижних міжнародних конкурсів. Мабуть, для вас не існує матеріальних проблем?

— На жаль, матеріальну скруту відчуваю і я, так само, як усі чесні люди в Україні. Ось я сьогодні грала на цьому роялі, а він старий, незручний... Нерідко виникає така ситуація: мене запрошують на гастролі за кордон, а я не маю грошей на дорогу.

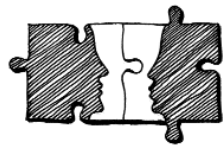
— То вам теж потрібен меценат?

— Так. Якщо знайдеться меценат, який допоможе організувати мої концерти, я зможу повністю розкрити свій творчий потенціал, гратиму краще, дам більше концертів.

На фото: Євгенія Демченко після концерту.

Шановні друзі! Якщо ви можете матеріально допомогти талановитій піаністці, телефонуйте їй: 8-294-58-367.

● Сторінку підготував Олег ГУМЕНЮК

ТОЧКА ЗОРУ

Не боюся, але серйозно побоююсь того, що Московський патріархат перейде на григоріанський календар раніше від Київського патріархату. І тоді створиться ситуація ще глупотніша од нинішньої.

Про цю проблему, розв'язання якої кінце не обійднє — і то вкрай терміново! — пишу од 11 лютого 1995 року (ось вже і ювілей “на носі”). Саме тоді, чи не вперше у сучасній вітчизняній публіцистиці поставив питання: “За яким календарем житимемо?” Бо життя водночас за двома календарями — григоріанським і юліанським, подвійне відзначення нового року (а вже тепер бачимо і подвійне святкування Різдва) — це очевидний анахронізм, який тільки на перший погляд видається дрібницею.

Коли Церква силою більшовицького невігластва і ленінсько-чекістської жорстокості була “відділена” од держави, така подвійність виміру часу могла бути якоюсь мірою виправдана відокремленістю світу православного мислення від мислення категоріями комуністичної брехні та лицемірства.

Нині, коли в діючій Конституції незалежної України читаємо такі високі слова: “...усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми та прийдешніми поколіннями,” — то це підтверджує той звершений історичний факт, що Основний Закон Держави визнає громадян держави підданими Бога, а отже визнає Церкву як суспільну, громадську, духовно-світську організацію і важливий

елемент державного устрою.

Подвійність виміру часу — це не дрібниця; пояснення цієї подвійності так званою традицією — не витримує жодної критики. Із сумом треба визнати, що подвійність (і не тільки у вимірі календарному) стала елементом нашої свідомості. Наявність двох стилів у виз-

одне, для так званих простих (читай — чесних!) громадян — інше?

Дві системи різних можливостей, дві державні мови, дві України — східна і західна, дві Церкви — московська і українська, дві правди про істинний стан речей в державі, дві статистики, два календарі — старий і новий, два век-

переходите на нормальний світовий календар? Адже цей анахронізм стримує наш рух у світову цивілізовану спільноту і, певним чином, знижує довіря до нас”. Відповідь була: “Паства не готова”.

А тим часом, ширяться чутки про перегляд деяких дотеперішніх постулатів у патріарших палатах Мос-

ріод візиту Святішого Отця Івана Павла II до Києва і Львова.

Московсько-російська Церква завжди була і залишається, передусім, організацією ідеологічною, яка стояла і стоїть на сторожі політичних, імперських інтересів Кремля. Саме тому перехід цієї Церкви на новий стиль визначення часу (якби він зараз відбувся) був би ще одним відчутним ударом по незалежності України.

Адже тоді б і Українській Церкві Київського Патріархату довелося переходити слідом (!) за Москвою, ще раз добровільно визнаючи свою залежність, вторинність, додаючи нових аргументів апологетам МП, котрі намагаються переконати світ у неканонічності УПЦ КП.

А вони таки перейдуть. У “Рік Росії в Україні”. І паства не чичиркне. Шкода тільки (якщо таке трапиться), що саме українська Церква, яка є частиною цієї пастви, перейде у глупотю.

ОЛИБАРД

● P. S. Минулий тиждень, так само, як і щороку в ці дні, у Католицькій Церкві був тиждень молитов за єдність християн. До київських храмів приходили на спільну молитву православні, англікани, лютерани, адвентисти... Разом з католиками молилися за мир, спокій і щоб — як сказано в святому Письмі, — “була одна вівчарня і один пастир”.

На цих спільних молитвах ніколи не буває лише священиків Російської Церкви, хоча запрошення їм надсилають...

НА КОГО ВІН ПРАЦЮЄ?

Перед Новим роком отримали новорічні вітання від нашого Президента. Шкодуємо, що викинули на смітник, а треба було б відіслати це привітання йому. Та шкода конверта.

Хотілося його запитати, чи він і справді не знає, як живе простий люд, особливо пенсіонери і безробітні, які йому довірили на виборах, коли він говорив, що то тільки вчився керувати, а тепер вже по-справжньому буде працювати. Країна доведена до зубожіння.

А чи знає Леонід Данилович, скільки нашого люду, в основному молодого віку, тиняється зарубіжними країнами по заробітках і як їм там живеться? А куди попадають наші найкращі молоді жінки та дівчата?

Боляче дивитися на дітей-жебраків, що й до школи не ходять. І це ж не лише на периферії, а й у київських підземних переходах їх достатньо.

Та до чого ж він довів Україну і її роботящий люд! Боляче дивитися на молодих людей, які на ринках працюють реалізаторами... А цій ще молоді треба родити і ростити дітей. Яке ж

Фото Т. Карлінської

ЦЕРКВА —
ЦЕ ОРГАНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНА

наченні часу (старого і нового) є звичайним рудиментом комуністичної епохи, яка будувала свою ідеологію на двозначностях, на двох правдах, на подвійності оцінок життя. І тому щороку (і без сорому!) спостерігаємо цей шедевр абсурду — старий новий рік.

Поставимо собі запитання: кому вигідно, щоб в Україні надалі тривало існування двох різних стандартів життя? Для корумповано-кримінальної верхівки —

тори політики — на захід і на схід (хоча й тут все шито білими нитками) — все це штучно створені межі поділу суспільства для реалізації доведеного до московської досконалості принципу поділяй і владарюй. Один “Рік Росії в Україні” чого вартий за масштабами свого лицемірства, підступності, подвійності!

Ще три роки тому спитав у Його Святості Патріарха Філарета: “Чому не

ковського центру. Зокрема й про варіант можливого визнання російською Церквою астрономічної правди часу і здійснення наміченого переходу на григоріанський календар.

У пресі вже повідомлялося й про деяку активізацію листування між Москвою і Римом. Алексій II явно хоче відновити свій авторитет у світі, втрачений у зв'язку з очевидно дурними акціями російської Церкви (в тому числі в Україні) в пе-

ПРО ГАЗЕТУ

національно-патріотичного спрямування у сфері запобігання моральній і духовній деградації молоді”, Вам варто було б спробувати свої сили у репортерському відтворенні подій, які відбуваються на Ваших очах або за Вашою участю. Це можуть бути характерні (типові) сценки з життя, поточні інформації, епізодичні замальовки подій, випадків зі щоденної рутини.

Ясно, що ніхто не може стати Джеком Лондоном у 21—22 роки, але щоб їм стати потім, треба починати саме у ці роки. Отже, ми пропонуємо Вам надсилати свої дописи до редакції; можливо деякі з них виявляться вартими опублікування. Умова у нас лише одна: у дописах повинні бути неспростовні факти, чиста правда, дух доброти і справедливості.

Стефан КОСТКА

● До речі. Чи багато Ваших колег читають “Слово Просвіти”, чи наші публікації стають предметом обговорення? Які саме матеріали обговорювалися і які висловлювалися думки з цього приводу? Які публікації викликають сумнів і недовіру читачів, а яких найбільше очікують перед надходженням чергового числа? Чи (і як) використовуються опубліковані матеріали у навчально-виховній, ідеологічній, морально-психологічній підготовці воїнів? Пишіть. І нехай Ваша думка випереджає слово. Слово неспішне, обдумане.

НАС ЧИТАЮТЬ
ВІЙСЬКОВИКИ

З особливою радістю отримуємо в редакції листи з трикутною печаткою “МО України. Лист військовослужб. строкової служби”.

Цього разу — від пана Юрія Худоби, який, судячи з усього, до життя ставиться серйозно, часу на дурниці не витрачає, працює над самовдосконаленням, закінчив технікум, а нині й у війську не марнується.

Саме через призму баченого в армії юнак вважає, що нашій газеті слід ширше висвітлювати обставини (в тому числі й подекуди нестерпні умови) служби строковиків, більше подавати матеріалів про культурно-виховний процес у молодіжному середовищі, виносити на шпальти реальні факти цього процесу.

Приємно було побачити в дописувачеві нашого однодумця (“живу українською національною ідеєю і вірю в благополуччя України”).

На думку Юрія, газеті не вистачає висвітлення діяльності (в тому числі внутрішньої) політичних партій і громадських організацій державницького спрямування.

Шановний пане Юрію, судячи з підкреслених Вами суперрубрик, а також виходячи з Вашого бажання “реалізувати свої інтереси через участь у діяльності партії або громадської організації

МІКРОЕСЕ

«НА НАС ВИШИТІ
ХРЕСТИКОМ
СОРОЧКИ...»

Іноді прикро, коли кричиш і кличеш занадто емоційно й голосно: “Люди!!!”, а вони, почувши оклик, обов'язково злякаються і зроблять вигляд, що не почули.

Вони вже звикли бути не людьми. Вони — парафіян, електорат, козацтво, робітничий клас, українці, татари, галичани, п'ємонт, еліта, олігархи, мастодонти пера і ще якась худоба чи якісь, як ярличок на товарі, як ознака від розуму ближнього. І коли вони подумки об'єднують усі ці найрізноманітніші означення до одного букету, вони обов'язково назвуть його традиційною українською мальовничою культурою... і заплачуть. Заплачуть-заридують: їх культура їх же не влаштовує, не по них буде одягнута, не ними написана.

Вони так і не навчилися читати, хоч і писали і читали цілі сторінки між рядками. Вони так і жили, між рядками. Вони про безпосередність і щиросердність уже вичитують лише між рядками. Вони виробили звичку швидкого і розумного читання й забулися читати у ритмі свого серця і серцем.

І не встигне впасти сльоза з їхнього ока, й не встигну змигнути, коли побачу вже не “Слово Просвіти”, а слово від одного “пресвітера” і не вільну і соборну Україну, а собор для вільних від українського народу. Вони ще кажуть, що це не вони у всьому винні, а інші, ще гірші за них. Вони не хочуть змінитися, вони навіть забули, як бути здоровими. Вони вмирають від задухи та інфарктів у розквіті інтелектуальних і творчих сил, а їм пишуть “Дитинки” і “Школярики” і вчать правильно дихати і не жертви навіть на християнські свята м'яса. А вони крутять пальцем біля чола, завжди шанують тільки покійних (тому і великих) авторитетів від скальпелів і кажуть: “Як так у холодну воду? Та ми ж християни, не язичники, потомствени козаки, на нас вишиті хрестиком сорочки, на свята ми завжди їх одягаємо і на все готові, коли перваку вип'ємо!!! Ми не якісь там йоги-вегетаріанці, не якісь там невірні турки. Як так християнин-русич і без вина, і без горілки?...” Вони ніби не знають, що в Христа в Ізраїлі не було чаю, а тільки молоде вино і маца; і пили його учні молоде вино замість чаю-води, і їли опрісноки, як хліб... І просвітилися у п'ятдесятя ніч, коли були чистими душею і тілом. І не встигаєш дописати рядка, коли почуєш ще прикрішу новину: у Криму чубиться російськомовне й затуркане батюшками й отаманами неукраїнське козацтво і кримські татари за землю й межі.

І думаєш, що не існує меж без людини розумної: у природі без людини все раціонально співіснує і допомагає одне одному жити, проникаючи одне в одне...

Олександр КОВТУН,
с. Слобода Шаргородська,
Вінницької обл.

Ніна ДУБИНА,

● м. Кобеляки Покровської обл.

Від редакції: Це лише один, але досить типовий з великої кількості подібних листів, на одну тему, які отримала газета у січні.

ШЕДЕВРИ МУЗИКИ

Цей гурт творчої інтелігенції сповідує тезу — серед ще суперечливих і вже визначених історичних призначень України беззаперечними є музичні надання душі нашого народу, якими не поступаємося іншим європейським країнам. Програмним гаслом вони обрали слова німецького письменника і філософа Гердера, занотовані ним 1769 року: “Україна стане колись новою Грецією: прекрасне підсоння цього краю, весела вдача народу, його музикальний талант, плодovита земля колись прокинуться... і повстане велика культурна нація, її межі простягнуться до Чорного моря, а звідтіля, ген, у далекий світ”.

Тож мета і завдання міського науково-творчого товариства, якому минає три роки, за словами його засновників — голови, музиканта і родича композитора — Богдана Безкоровайного та заслуженої артистки України, лауреата премії АРК, солістки Кримської державної філармонії Наталії Безкоровайної: “Духовне відродження. Щоб наші діти, ми і світ краще знали вітчизняну еліту, яка творила добре ім’я українців між іншими націями, пропагування творчості маловідомих українських композиторів, насамперед спадщини Василя Васильовича, котрий, хоча волею долі й творив далеко від рідної землі, зумів вписати своє ім’я в історію вітчизняної та світової культури і мистецтва”.

Вони самовіддано і наполегливо повертають нам вартісні та призабуті твори земляка, прізвище якого після довгої заборони вперше згадали в Україні два роки тому під час вшанування 120-ліття композитора. Значною резонансною акцією стала організована разом із митецькими колами нашої держави й еміграції хвиля пам’ятних концертів, присвячених поважному ювілею, які пройшли в багатьох кутках нашої країни: у Будинку вчителя Києва, Сімферопольському навчально-виховному комплексі “Українська школа-гімназія”, церкві святого Лазаря у Львові, Державному музичному училищі ім. Дзидерія Задора Ужгорода, Українському культурно-інформаційному центрі Севастополя, Луганській обласній універсальній бібліотеці, концертній залі ім. С. Прокоф’єва Донецької обласної філармонії... Наші земляки нарешті дізналися, якого непересічного митця від них приховували колишні ідеологи: автора понад 350 творів різноманітних жанрів — пісень для мішаних та чоловічих хорів, солоспівів, численних композицій для фортепіано, скрипки, віолончелі, церковних пісень, обробок народного мелосу. Серед творів, написаних для симфонічного оркестру, — “Різдвяна увертюра”, “Думка-шумка”, один з останніх закінчених значних творів композитора — дитяча казка-опера на три дії “Червона Шапочка”...

— Народився композитор у Тернополі 12 січня 1880 року, вивчав у Львові математику й фізику, вдосконалював музичну освіту в консерваторії, де й написав свій перший твір “Гей, хто на світі!” для баритону і чоловічого хору на вірші Івана Франка. Опісля поглиблював музичну освіту у Відні, Парижі, Лондоні. Повернувшись додому викладав у Станіславі (Івано-Франківську), Тернополі, Золочеві, був заступником диригента хору “Боян”, співпрацював із театром, яким керував Мар’ян Крушельницький. Одружився з учасницею аматорських вистав, співачкою Стефанією Стебниць-

фото Т. Карпінської

ЗАТРЕМТИЛИ СТРУНИ — СЕРЦЕ ОБІЗВА-

У Сімферополі відбулася презентація першого випущеного в Україні компакт-диску самобутнього композитора Василя Безкоровайного “Затремтіли струни”. На думку багатьох музикознавців і музикантів, музика українсько-американського композитора стає у нас все відомішою. Сприяє цьому створенню в столиці Криму науково-творче товариство його імені.

кою. Став не лише відомим у Галичині українським композитором, а й організатором національного культурного життя, художніх колективів і музичних шкіл.

Під час Другої світової війни В. Безкоровайний разом із сім’єю виїхав в еміграцію спочатку до Австрії, а невдовзі до США в місто Буффало, де активно продовжував свою композиторську діяльність. Пан Богдан має підшивки публікацій — свідчень того, яким великим успіхом користувалися концерти з творів Василя Безкоровайного на сценах багатьох концертних зал американо-континенту, Канади і Австралії.

Коли Богдан знайшов у бібліотеці перші пожовклі партитури Василя Безкоровайного, подумав: однофамілець. Потім, коли вступив у Тернопільське музучилище, педагог Роман Теленко подікався, чи не родич він, бо, тому композитору, який був колись педагогом його батька. Пізніше почув від свого тата, що в їх роду був композитор, — дідусі були двоюрідними братами. Може, від нього у хлопця музичні здібності, віртуозне володіння відразу кількома інструментами? Тоді контакти з емігрантами не схвалювалися, зв’язків сім’ї не підтримували, тож про долю Василя Безкоровайного не знали. Та й інтерес був продиктований не стільки родинними почуттями, як професійною зацікавленістю, прагненням подарувати друге життя його незаслужено забутий творчості. По-справжньому

оцінити його творчість і сподвижницю діяльності зміг у студентські роки у Львівській консерваторії. А в Сімферополі почав викладати і повертати творчість далекого родича України. Ще й дружину зустрів рідну по духу — багатогранно обдаровану, творчу. Хто ж не знає в Криму сопрано Наталії Безкоровайної?

Зачарувала його музика й дружину — як співачку і виконавця української і світової класики. Разом почали втілювати у життя давній задум випустити компакт-диск творів Василя Безкоровайного. Та йшлося про дорогий проект. А які там статки у навіть об’єднаних в громадську культурологічну організацію справжніх артистів, котрі сповідують не “попсу”, а високі зразки мистецтва? Допоміг зять композитора, доктор медицини Євген Стецьків зі США, котрий надав фінансову жертвону підтримку в пам’ять про дружину Неонілу — дочку композитора Василя Безкоровайного. Він був зворушений тим, що творчість композитора не забута в Україні. Так побачив світ ліцензійний компакт-диск “Затремтіли струни”, робота над яким тривала шість років. Всі записи було здійснено у великій студії Національної радіокомпанії України, за сприяння її президента Віктора Набруска. У роботі брали участь заслужена артистка України, лауреат премії АРК, солістка Кримської держфілармонії Наталія Безкоровайна, заслужений артист України, соліст Національної радіокомпанії України Ва-

силь Бокач, лауреат міжнародних конкурсів сопілка Олесь Журавчак, соліст Оркестру народних інструментів Національної радіокомпанії України скрипаль Володимир Гонтар, заслужена артистка України, солістка Національної філармонії України та Національного Будинку органної і камерної музики, солістка камерного ансамблю “Київ” віолончелістка Ганна Нужа, викладач Національної музичної академії України ім. П. Чайковського піаністка Людмила Скірко, а також оркестр народних інструментів Національної радіокомпанії України (художній керівник і головний диригент — народний артист України, професор Святослав Литвиненко).

Наступне завдання товариства — відшукати, відтворити і дати нове життя ще понад 250 рукописам Василя Безкоровайного, який видав за свій кошт лише близько ста своїх творів. Вони збереглися завдяки зусиллям Стефанії Стебницької — дружини композитора та дочки Неоніли. Деякі ноти є в науковій бібліотеці ім. В. Стефаника у Львові, закритих фондах наукової бібліотеки Національної академії наук України, частину спадщини було передано в Тернопільський краєзнавчий музей, в Музей ім. М. Лисенка в Києві, Сімферопольському науково-творчому товариству. Пошук колись забороненої на рідній землі спадщини композитора триває.

— Невдовзі плануємо організувати нові концерти, зіткані з творів Василя Безкоровайного в багатьох регіонах України, сподіваємося, що і в Криму його доробок житиме у виконанні дитячих, інструментальних і оркестрових колективів, — продовжує розповідь Наталія Степанівна. За кордоном українці виживають, слухаючи національні твори. Стирається напис на камені, пам’ятнику, а українська пісня залишатиметься вічно. Наша доля — зіплювати себе музикою, голосом. І душа оживає, тому що її торкається жива українська пісня.

— Ще до виходу компакт-диску за сприяння товариства Василя Безкоровайного та Національної радіокомпанії України було зроблено записи, котрі увійшли до “Золотого фонду” нашої національної культури. З оркестром народних інструментів українського радіо я записала цілу низку романсів на слова Р. Купчинського, Б. Лепкого, О. Олеся, М. Філянського, які включила до своїх концертів у Криму, інших регіонах України, за кордоном. Адже компакт-диск — це на віки. Записатися на компакт-диск, котрий увійде в “Золотий фонд” України, потребує колосальної самовіддачі, праці та енергії: щоб кожна нота була вивірена, кожен звук — щонайчистіший. Тільки послухайте, яка тут музика! Музика композитора заслуговує великої сцени, прекрасної акустики. Такої, як була, коли на запрошення Національної радіокомпанії України і народного артиста України, професора, композитора І. Карабиця я брала участь в XII Міжнародному музичному фестивалі “КИЇВ МУЗИК ФЕСТ-2001”. На столичній сцені виконала солоспіві Василя Безкоровайного на слова Олександра Олеся. Окрім концертної, займаюся й педагогічною діяльністю, зауважує Наталія Степанівна, — викладаю в Кримському філіалі Київського національного університету культури та мистецтв. Маю надію, що прекрасні твори митця, ім’я якого носить наше товариство, виконуватимуть не тільки наші діти, але й онуки наших правнуків.

АКТУАЛЬНО

У Таврійському національному університеті створено центр дослідження історії і культури кримських караїмів і кримчаків, яких за останнім переписом населення нарахували на півострові відповідно — 671 і 204. Серед першочергових завдань — видання підручників і словників, введення квот для молоді, що вступає у вузи автономії і України. У направлених в Кабмін додаткових пропозиціях уряду Криму говориться про заходи з благоустрою пам’ятників і культових споруд. Зокрема, заплановано провести реставраційні роботи на місцях масового знищення кримчаків у роки II світової війни в Білогірську, Керчі, Феодосії, створити меморіальну зону “Пам’яті кримчаків Криму”. Адже нині єдиним місцем, де кримчаки і караїми можуть збиратися, створювати свої музеї, май-

НАЙМЕНШИМ НАРОДАМ — ДЕРЖАВНУ ПІДТРИМКУ

стерні національних ремесел, є невеличкі кімнати аварійних офісів їх національно-культурних товариств.

На своєму останньому зібранні представники малих народів півострова заявили, що однією з їх найгостріших проблем залишається процес передачі культових приміщень у власність національних товариств, зокрема, караїмській общині мають передати сім. Основні культові приміщення на які претендують караїми, розташовані в Євпаторії, Бахчисарі і Сімферополі. Однак, якщо в перших двох містах вони можуть проводити в них богослужіння, то в Сімферополі такої можливості позбавлені. У їх кенасі, яка охороняється законом і рішенням уряду передана караїмам ще понад 10 років тому, розташувалася редак-

ція кримського державного радіо. Торік, після настійних вимог Києва, влада автономії доручила Фонду майна підшукати нове приміщення для редакції радіомовлення. Але багаторічне затягування розв’язування проблеми призвело до того, що вже самі караїми відмовляються приймати приміщення в його нинішньому жалюгідному і аварійному стані. (За попередніми оцінками на ремонт потрібно понад 2 млн. грн.).

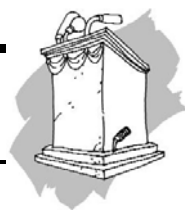
Караїми відстоюють свою позицію: урядові Криму і міському керівництву Сімферополя потрібно врешті передати кенасу караїмській релігійній общині, а на себе взяти повне бюджетне утримання цієї унікальної історико-культурної пам’ятки народу. Оскільки без підтримки держави відродження будь-

якої нації неможливе, представники трьох корінних народів півострова — кримськотатарського, кримчакського і караїмського вперше за 10 років за участю уряду автономії провели розширену нараду з питань збереження і відновлення свого культурного спадку. Лейтмотивом стало повернення культурних цінностей національних общин колишнім їх володарям — кримським музеям, які після депортації цих народів втратили половину своїх фондів. Найактивніше і послідовніше виступили за повернення своїх національних оберегів кримські татари — найбільша мусульманська група в Україні. Ці ж проблеми хвилюють і представників інших нечисленних народів півострова.

Створення національних музеїв і повернення культурного спадку

народів — давніх жителів кримського півострова повністю залежить від держави, вважають представники общин. Лише на дипломатичному рівні може вирішитися питання про повернення понад тисяч безцінних експонатів, які опинилися в сусідніх країнах. Сформована у процесі наради робоча комісія з культурного спадку корінних народів Криму займатиметься пошуком і поверненням предметів культури. Хоча, за словами спеціалістів, до моменту, коли всі цінності вдасться повернути в Україну, спливе чимало років, що справедливу і благородну справу вони безнадійною не вважають.

Сторінку підготував
Віктор ХОМЕНКО,
Крим

ВЕСНА НАСТАЛА, ОПОЗИЦІЯ ПОВСТАЛА

АКЦІЯ

“Я ВІРЮ В ПЕРЕМОГУ”

Прикметою нового політичного сезону можна вважати тотальну відсутність міліціонерів на столичних вулицях. Зате не бракувало правоохоронців у цивільному — з відеореєстраторами і переговорними приладами.

— Яворівській виступає, — повідомляв у радіотелефон кремезний чоловік просто з натовпу соціалістів.

— Хорошо. Следіте за обстановкою.

Не знаю, як йому дали “слідіть” — не менш кремезні прихильники соціалістичної ідеї банально заслонили “спостерігачеві” увесь краєвид, не надто зважаючи на його протести і не дозволяючи залишити їхні щільні лави.

Втім, дорогою до пам’ятника Кобзареві і під час мітингу біля нього обійшлося без ексцесів — здається, попередні акції опозиції вже навчили нейтралізувати їх. І... журналістів — за якихось півметра до Віктора Ющенка — він очолив колонну опозиції на середині Хрещатика, мене перепинили непривітні плечисті парубки. Більше пощастило якийсь літній шанувальник лідера “Нашої України”: — Я до Вас доторкнулася, це для мене така радість! — жінка витирала сльози.

Тісне спілкування Віктора Андрійовича з народом перервалося приходом Юлії Тимошенко. Квіти, поцілунки, вітання, обережне “не затирайте мене!” Івана Плюща та оптимістичне “хіба ж вас затреш?” у відповідь. Одне з найоригінальніших гасел над колоною — “Не бійтеся!” — одностайний приз журналістських симпатій.

Біля пам’ятника Т. Шевченку Володимир Яворівський попросив мітингуючих не скандувати “Кучму —

Традиційно керівники держави вшанували пам’ять Кобзаря окремо від народу — спікер В. Литвин поклав квіти до пам’ятника ще вранці і поспішив зникнути, Президент Кучма взагалі подався до Словаччини. ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка організувало свій традиційний мітинг біля монумента Тарасу. Трохи згодом до “Просвіти” приєдналися колони учасників акції “Повстань, Україно!”. Тільки за приблизними оцінками ця акція зібрала понад 100 000 учасників. Усіх об’єднували антипрезидентські гасла і актуальність поезії національного генія. Надто у день його народження.

геть!”

— Не “гетькайте” — він не вартий того, щоб його ім’я згадували тут. Якщо вже кричати “геть!”, то так, щоб почув, навіть сидючи за кордоном.

Хто бажав почути лідерів опозиції — такі їх дочекалися. Юлія Тимошенко закликала народ до об’єднання і “любити Тараса, не тільки читаючи його вірші”.

— Жодні особисті непорозуміння не повинні це єднання зупинити. Шевченко закликав до боротьби за міцну, єдину націю, і тому ми не можемо бути спокійними і компромісними. Ніхто — ліві чи праві — самостійно цей шлях не пройдуть. Ми повинні чесно визнати, що програли вибори, бо в нас не було єднання. Через це люди були розгублені і не знали, за кого голосувати. Якщо програємо наступні вибори, то програємо на сотні років вперед. Ми повинні разом сказати “ні!” кучмівській команді. Я вірю в перемогу.

Віктор Ющенко: — Сьогодні, як показують кольори прапорів, ми прийшли до Шевченка особливим колом. Бо сьогодні Україна в небезпеці. Агонія влади стає небезпечною для незалежності країни. І це ще не все — Україні нав’язують гру в політичні наперстки. Та ми говоримо одне: Україна потребує демокра-

тії, а не гри в неї. Ця гра загрожує розколом нації.

Сила ж Шевченка в тому, що він любив Україну, а не себе в ній. Ми вшановуємо Шевченка задля України. А якщо так, то повинні підтримати в парламенті проголошення 9 березня державним святом і зберегти мову Кобзаря. Ми повинні бути єдиними в стремлінні до творення демократичної влади. А також — мати спільні дії та узгоджену кандидатуру на президентських виборах 2004 року — чого б це не коштувало нам.

**“ОДРАЗУ НЕ ПОБОРЕМО,
ТО ХОЧ БОРОТЬБИ
НЕ ЗАБУДЕМО”**

Демонстрація і мітинг 9 березня стали першою, але зовсім не останньою весняною акцією опозиції. Кульмінація протестної діяльності передбачається в травні.

До березневої акції, як повідомив народний депутат Іван Заєць, не залучали людей з регіонів, на вулиці вийшли переважно мешканці столиці, бо “як відомо з історії, всі революції завжди починалися з центру”.

Тим не менш, як розповів журналіст із Запоріжжя Іван Багнюк, дорогою до Києва рейсовий автобус разів вісім зупиняла міліція. Право-

фото Т. Карпінської

На майдані біля Шевченка революція іде...

охоронців цікавило, чи є серед пасажирів потенційні учасники акцій протесту.

Народний депутат і політолог Микола Томенко передбачає, що протест таки матиме політичні наслідки:

— Було б неправильним за сьогоднішньої влади не висувати 9 березня політичних гасел. Очевидно, що після 9 березня не буде якихось радикальних ситуацій чи політичних змін. Але нам треба показати, що опозиція продовжує боротьбу, дотримуючись задекларованих вимог — зміни політичного режиму і дострокових президентських виборів. Надто після ідеї Президента провести президентські вибори в 2006 році. Це ще один з елементів, який буде посилювати нашу активність. 29 березня буде форум прихильників нашого блоку, який чіткіше відпрацює схему роботи. Сьогоднішня акція фактично започатковує весняно-літній період політичної боротьби “Нашої України” та опозиції загалом.

Народний депутат Борис Беспалый не вважає справедливим твердження, що осінні протестні акції не досягли бажаного результату — відставки Кучми:

— Акції мають величезне значення — принаймні, можна сподіватися, що будуть вчасні президентські вибори. Сухий залишок останніх ініціатив Кучми зводиться до одного — хлопці, не чіпайте, дайте мені добути на посаді до 2006 року, а я вам за це теж термін продовжу. Та, сподіваюся, спільними зусиллями ми допоможемо правильно зорієнтуватися Президенту — адже його нащадкам теж жити у цій країні.

Киянин Олександр Дмитрович, який не належить до жодної партії, але вийшов на вулицю з колоною “Нашої України”, не думає, що подібні акції одразу вплинуть на ситуацію:

— Все одно треба якимось чином висловити своє “ні”. Звичайно, влада настільки цинічна, що їй байдуже усі мітинги, совісті у неї немає. Але ця акція якщо і не зрушить чогось, то бодай не дасть забути про те, що треба протестувати.

З ПОЛІТИЧНОЮ ВАС, «ТАК СКАЗАТЬ», РЕФОРМОЮ

АКТУАЛЬНО

Що нового запропонував “гарант” напередодні акцій опозиції? Двопалатний парламент, верхня палата формуватиметься з представників регіонів — по декілька від кожного, — про вміння Президента протягувати до Верховної Ради своїх людей нагадувати зайве. Нижня палата створюється на пропорційній основі. Консти-

Недавніс телевізійне звернення Леоніда Кучми до народу розворушило вітчизняний політикум. Амплітуда коментарів: від “Президент хоче за будь-яку ціну залишитися на посаді на третій термін” до “багато галасу з нічого”.

туція (за Кучмою) має зобов’язати депутатів сформувати більшість. Не сформували — Президент достроково розпускає парламент. Те саме він робить і тоді, коли більшість неспроможна сформувати уряд, або коли парламент зволікає з прийняттям бюджету. Загальна кількість депутатів зменшується. Така собі наразі нематеріалізована мрія про короткий повідок для парламенту, що, в свою чергу, продовжує повноваження Леоніда Даниловича. Народу для годиться пропонують обговорити ці пропозиції.

Це вже не перша спроба політичної реформи від гаранта. Спочатку було звернення до громадян перед черговою річницею Незалежності минулого року — мовля, Президент цілком “за”, щоб позбутися багатьох повноважень і перетворити

Україну в парламентсько-президентську республіку. Щоправда, жодного законодавчого механізму при цьому не пропонувалося. Зате тепер Л. Кучма пропонує цілу низку змін до законодавства.

Народний депутат Борис Олійник (КПУ) впевнений, що пропозиції керівника країни “збільшують його владу втричі” і:

— Тоді ми отримуємо суто президентську республіку, у якій зовсім не йдеться про якусь роль парламенту.

Анатолій Матвієнко, БЮТ: — Говорячи про третій термін Президента, ми дмухаємо на холодну воду — це неможливо. Закон не має зворотної сили. Стосовно цього Президента він діє рівно до 2004 року. Може бути інсинуація — звернення до Конституційного Суду, наскільки мені відомо, прибічники Кучми вже його зробили — щодо тлумачень, на два чи три терміни може обиратися Президент. Але це справа несерйозної гри — не більше.

Рефат Чубаров (“Наша Україна”) виключає, що Президент має можливість залишитися на третій термін.

— Про це було сказано чимало, в тому числі і Президентом, суспільство просто не прийме іншої позиції.

Щодо звернення, то обговорювати пропозиції, висловлені у ньому, варто все ж такі фахівцям, а не широкому загалу. Я доволі скептично ставлюся до моментів, коли на обговорення пропонують вивести Конституцію тощо. З одного боку суспільству нав’язуватиметься певна точка зору, з іншого — у людей зараз є значно більше інших проблем, які їх турбують. Формальне обговорення, звичайно, буде, будуть такі ж формальні його результати, але в кінцевому рахунку всі “бійки” відбуватимуться в сесійній залі парламенту. Принаймні, буде зроблено все, щоб цей парламент більше інших проблем, які їх турбують. Формальне обговорення, звичайно, буде, будуть такі ж формальні його результати, але в кінцевому рахунку всі “бійки” відбуватимуться в сесійній залі парламенту. Принаймні, буде зроблено все, щоб цей парламент більше інших проблем, які їх турбують. Формальне обговорення, звичайно, буде, будуть такі ж формальні його результати, але в кінцевому рахунку всі “бійки” відбуватимуться в сесійній залі парламенту.

Тарас Чорновіл (“Наша Україна”): — У проєкті Президента бракує однієї юридичної деталі — перехідних положень, обов’язкових, коли передбачаються зміни до Конституції. Через це можна серйозно

сумніватися в тому, що зміни будуть раптовими. Я підозрюю, що готують один із двох варіантів — або скорочення повноважень Верховної Ради на два роки, або продовження на півтора року повноважень Президента. Можливо, це певний натяк тим депутатам із більшості, які недостатньо слухняні у всіх без винятку питаннях. Для більшості — продовження президентських повноважень не є чимось страшним, а ось скорочення їхніх — серйозна загроза.

Ще є момент ротації влади — у багатьох парламентах світу запроваджено: парламентські вибори охоплюють тільки третину депутатського корпусу. Третина відходить, їй на зміну приходить нова. А тепер уявіть собі, що упродовж одного року змінюється вся влада в Україні. Приходить величезна кількість некомпетентних людей — від Президента до голови сілради. І тоді маємо...

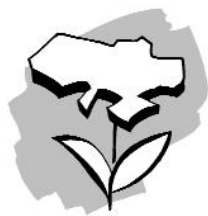
У “Нашій Україні” готові до розвитку подій, коли президентську ініціативу про продовження терміну до 2006 року буде винесено на референдум — альтернативним питанням буде записано дострокове припинення повноважень Леоніда Кучми.

Сторінку підготувала
Людмила ПУСТЕЛЬНИК

фото Т. Карпінської

Чи хоче народ чергової політичної реформи?

ПОГЛЯД

Я поділю століття від 1950 до 2050 на п'ять дводекадних епох і схарактеризую, які були ключові події в минулому, що мали вплив на подальший розвиток геополітичних констеляцій. Поділюсь своїм розумінням того, якою буде еволюція під час наступного півстоліття, які будуть основні зміни, події, що формуватимуть стан світу, світової економіки, геополітичної карти.

1950 – 1970 рр. Ключові події цих декад — це деколонізація (крім російської імперії), ідеологічна поляризація, поява економічних див: Німеччина, Італія, Японія. Реконструкція після другої світової війни закінчилася, план Маршала був надзвичайно щедрим і корисним жестом. Збагачення всіх країн виглядало реальною перспективою. Це були декади великих сподівань.

1970 – 1990 рр. Змагання між двома надпотугами — двополосний світ: Захід і Схід — НАТО під керівництвом США, Варшавська угода під керівництвом Радянського Союзу. Був і “третій блок” 77 позаблокових країн, у яких жили понад мільярд людей, але ці країни не мали великої питомої ваги на світовій політичній шахівниці. З технологічного погляду це був період комп'ютеризації.

1990 – 2010 рр. В останній декаді попереднього століття відбувся геополітичний землетрус — дезінтеграція Радянського Союзу, і в результаті — виникнення однополосного світу. Залишилась одна країна-надпотуга, яка виграла конфронтацію з комуністичним світом, яка вважала і досі вважає, що є найкращою моделлю політично і економічно ефективного суспільства, яка “має монополію на правду” і тому може диктувати решті світу, які в ньому мають бути політичні лади, економічні системи. США вирішують, які країни є “добрими” (ті, що ставляться позитивно до США) і котрі є “поганими” (ті, що не підпорядковуються волі Америки).

У чому полягає величезна потужність США? Це, по-перше, військова потуга, можливість застосувати свій військовий потенціал майже в кожному куточку планети. Є річний оборонний бюджет, який наближається до 400 мільярдів доларів. Другим елементом є економіка з найбільшим валовим продуктом. Тут є деякі запитання. Як пояснити річний дефіцит міжнародної торгівлі, який дійшов до 400 мільярдів доларів попереднього року? Через цей дефіцит, однак, Америка не банкрутує, тому що вона є найбільшим ринком для країн-експортерів, внутрішній бізнес-клімат є привабливим, і торговельний дефіцит компенсується щороку припливом приблизно такої ж суми іноземних інвестицій.

Глобалізація, яка відбувалась у попередньому десятилітті і продовжується в теперішньому, має як мотив і відбувається під гаслом “Що є добре для акціонерів — є добре для всіх на світі”. Кардинальні правила цієї глобалізації — це: дерегуляція торгівлі і фінансових трансакцій, лібералізація ринків і приватизація всього, що тільки можна приватизувати. Сподівання на те, що глобалізація принесе добро для всіх, на жаль, не виправдало себе. Багаті країни стали багатшими, особливо Північна Америка і Західна Європа, бідні країни залишилися бідними і в багатьох випадках стали біднішими. Всередині країн різниця між багатими і бідними швидко зросла. Наприклад, три роки тому число мільярдерів у США подвої-

лося з 200 на 400, але число людей, які живуть нижче офіційного мінімального рівня життя, — майже 48 мільйонів.

У 90-і роки виникнув новий феномен — міжнародний тероризм, корінь якого не так у тому, що багато людей є прямо вродженими бандитами, а радше через незбалансованість політичних сил у світі, несправедливість сучасного світового ладу. Не можна не співчувати американцям, які втратили декілька тисяч людей через терористичну атаку 11-го вересня 2001 року.

ВИБІР МАЙБУТНЬОГО

Доповідь професора Богдана Гаврилишина на пленарному засіданні 9-ої щорічної наукової конференції НАУКМА

Але реакція американського уряду проголосити “святую” війну проти світового тероризму і “країн зла”, не беручи до уваги причин антиамериканських настроїв, поширює ті настрої навіть у Західній Європі. Люди вважають, що справжнім мотивом є не створення в Іраку демократичного уряду, а радше підкріплення безпеки і позиції Ізраїлю на Близькому Сході та захоплення контролю над величезними нафтовими резервами Іраку.

Згаданий період можна схарактеризувати як декади великих розчарувань.

2010 – 2030 рр.

Приблизно за десять років світова геополітична ситуація зміниться докорінно. Виникне триполосний світ. Залишаться США, хоча дещо послаблені, з'явиться в цій силіовій констеляції Європейський Союз із найбільшим населенням і валовим продуктом, ніж у США. ЄС до того часу матиме більш згармонізовану зовнішню політику та незалежну від НАТО (себе США), хоча не надто потужну, військову силу. Третім полюсом буде далекосхідний конфуціанський світ, у центрі якого буде Китай. Він зберіг одну партію і її політичну владу, але запровадив швидко децентралізацію і перехід на ринкову систему своєї економіки, починаючи із сільськогосподарства вже у 1981 році. Відтоді валовий продукт Китаю зростає майже на 10 % щорічно, це означає подвоєння ВВП кожних 7–8 років. Сприяє цьому економічному прогресу політична стабільність. Для міжнародних компаній Китай став привабливою країною для інвестицій через потенційно величезний внутрішній ринок — 1 млрд. 200 млн. людей. Другим фактором є стабільність і передбачливість бізнес-клімату. Для міжнародних компаній, всупереч різним деклараціям — демократія, права людини не є особливо важливим критерієм у рішеннях, де інвестувати, тому акумульовані прямі, не спекулятивні інвестиції вже досягли суми понад 400 млрд. доларів, і приплив нових капіталів попереднього року досягнув суми 500 млрд.

Існування триполосного світу, трьох центрів економічної питомої ваги, трьох різних ідеологій і моделей організації суспільств матиме в основному позитивний ефект. У згаданих декадах будуть знову великі технологічні інновації: це дослідження безконечно малих елементів, це поширення роботизації, це, мабуть, і цікаве поєднання біологічних та електронних технологій. Хоча це могли б бути декади геополітичного балансу, однак стануть наявними наслідки демографічної незбалансованості

населена й багата на природні ресурси африканська країна Нігерія.

У той час світ буде змушений перейти на екологічно чисті джерела енергії. В такій ситуації ці декади стали б світлимими декадами. Є, однак, й інший можливий сценарій: загострення конфлікту між різними цивілізаціями, екологічні катастрофи, як наприклад, сильне підвищення середньої температури у світі, затоплення низько розташованих країн. У таких умовах ці декади стануть декадами хаосу і терпіння.

Беручи до уваги таку можливу майбутню геополітичну констеляцію, яке місце в ній може зайняти Україна? Перед Україною є чотири можливих вибори: східно-північний слов'янський союз (Білорусь, Росія, Україна) чи членство в дещо посиленому Євро-азійському альянсі, інтеграція в Євросоюз, створення Чорноморського блоку і, врешті, позаблоковий статус. Останній вибір залишив би Україну в геополітичному вакуумі. Чорноморський блок досить неперспективний, бо найважливіші потенційні партнери, такі як Туреччина, Румунія, Болгарія намагаються потрапити в Євросоюз. Кандидатами залишаються тільки менш численні і потужні країни, як Грузія чи Вірменія. Вибір східного вектора був би вибором у минуле, а не вибір у майбутнє. Об'єднання з Росією розмило б наші почуття окремої культури, мови, інших специфічних рис нашого суспільства. З економічної точки зору цей вибір теж непривабливий, бо навряд чи Росія продавала б Україні енергоносії за особливо низькими цінами. Залишається для України єдиний вибір — це інтеграція в Європейський Союз. У чому привабливість цього вибору?

- Піднесення якості нашого законодавства через гармонізацію із законодавством ЄС, де намагаються поєднати найбільш ефективні закони країн-членів.
- Велика фінансова допомога. В ЄС є фонд регіонального розвитку для реструктуризації економічних систем країн-членів. У нього вкладають гроші багатші країни і дають біднішим членам та країнам-кандидатам. При такій фінансовій допомозі у формі прямих дотацій Ірландія, яка була однією з найбідніших європейських країн, стала однією з найбагатших. У цьому фонді є тепер понад 100 млрд. євро для розподілу на наступні 5 років нормально в пропорції до населення країни.
- Вільний доступ до ринку, який за кілька років стане найбільшим у світі.
- Можливість вибору остаточної форми політичних інституцій. Між державами-членами є конституційні монархії, президентський режим і суто парламентарні форми влади, тому не потрібно стискатися в одній приписаній інституційній рамці.
- Євросоюз — це не злиття народів в одну державу, а справді союз держав, і тому Україна змогла б залишитися суверенною, зберегти свою ідентичність.
- І найважливішою привабливістю такого вибору України є те, що серед держав — членів ЄС є країни, які знайшли ефективне співіснування політичної свободи, економічної ефективності, соціальної справедливості і симбіотичне співжиття з навколишнім середовищем, радше, ніж його примітивне й руйнівне експлуатування. Саме таке суспільство найкраще відповідає і потребам, і прагненням населення України.

(Подано зі скороченнями.)

РЯДКИ З ЛИСТІВ

* * *

У нашому містечку Ананьєві на Одещині маємо назви вулиць: Дзержинського, Орджонікідзе, Леніна, Павліка Морозова, Ватутіна, Калініна, Комсомольська, Піонерська, — аби не українська. 12 років незалежності, а пам'ятники Леніну й Карлу Марксу гордо стовбичать біля районної держадміністрації. Я особисто порушував це питання у газетах всіх рівнів, але...

Борис ДРАЙМ

* * *

Боже, до чого ми дожилися за ці роки хаосу, що одна ваша газета замінює всі, котрі ми колись передплатували, і поштарка носила тяжку сумку-ношу із причепом. Та й у клубі й бібліотеці столи згиналися від щедрих підшивок.

А нині на цих голих столах молодь забиває козла-доміно та карти-дурня. Ось як “росте” духовність у селах. Нині у селі читати газету (не кажучи вже про книжкову новинку) — розкіш, щось подібне до “мерседеса”.

Микола ЗАНЬКО,

с. Воскресенівка
Богодухівського району
Харківської області

* * *

Якось запитав у голови райдержадміністрації, скільки у нашому суспільстві на одного сошок — тих, що з ложками. Посміхнувшись, він відповів — сімдесят. Депутат Верховної Ради В. Цушко видав цифру п'ятдесят, але зауважив, що не з ложками, а з черпаками, навіть потягами пруть за кордон. А Феміда саджає за ґрати тих, хто за пазуху щось вкраде і не має грошей відкупитись.

Володимир ОРЛИЧЕНКО,
м. Арциз на Одещині

* * *

Для того, щоб українська мова для всіх нас стала рідною, треба щоденно проводити уроки української літератури в школах. А дитячі бібліотеки необхідно поповнювати творами Тараса Шевченка, Лесі Українки, Ліни Костенко, Бориса Олійника, читанками і казками.

У нашому містечку Сіверськ Артемівського району на Донечині дитяча бібліотека по вулиці Садовій взимку холодна. Але діти приходять, хоч руки мерзнуть. Я також пишу в холодній кімнаті.

Ніна ЧУМАК

* * *

Слід постійно висвітлювати проблему русифікації нашого українського теле- і радіопросторту та засилля російськомовних періодичних видань. На часі — гуртом докладаати зусиль до українізації цих важливих сфер життя суспільства.

На мій погляд, вашій газеті не вистачає зустрічей із відомими людьми або просто громадянами, котрі своєю діяльністю підтверджують справжній патріотизм, відданість Україні.

Анатолій МАТВІЙЧУК,

м. Кам'янець-Подільський

ПОДОРОЖУЮЧИ І РОЗПИТУЮЧИ

Легендарні Шацькі озера, Світязь. Чиста й тепла озерна вода, чудові ліси, що дають кисень та прохолоду, низькі ціни. Є тут відпочиваючі з Білорусі, Росії, Польщі, але набагато менше, ніж може прийняти цей призабутий туристичний комплекс. У волинських селах кожен може помилуватися живою, а не муміфікованою чи телевізійною природою: багато лелек, журавлів, диких качок та шулік, частенько траплялися зайці, їжаки. Слід підкреслити, що батькам варто вивести в ці краї, на природу, своїх дітей не тільки для фізичного, але й для морального оздоровлення, у кожному селі стоїть православний храм, чимало пам'яток сивої давнини, бо тут скрізь чуєш чисту й незасмічену українську мову.

А які прекрасні замки та музеї! Досить вказати на відреставрований замок у Дубні, під стінами якого бився гоголівський Тарас Бульба, на замок у Луцьку, на музей-заповідник "Козацькі могили" під Берестечком, на прекрасний музей славетного співака-тенора Івана Козловського у Мар'янівці. Навіть якщо ми побачили тільки чудотворний образ Холмської Божої Матері, який, здавалося, був назавжди втраченим у 1944 р., а тепер зберігається в Музеї ікони в Луцьку, вже цього було б достатньо, щоб визнати подорож вдаю. Є й цікаві пам'ятки сьогодення. У центрі Рівного височить пам'ятник Симону Петлюрі, перший і поки що єдиний в Україні. До речі, лист до Президента Л. Кучми, підписаний прези-

дентом НАУКМА В. Брюховецьким і мною, як завідувачем кафедри історії, з пропозицією поставити пам'ятник Головному Отаманові в Києві — столиці України, уже чверть року — без відповіді.

Але не тільки позитивні враження винесли ми з цієї надзвичайно цікавої та пізнавальної подорожі. Насамперед відчувається гострий брак належних туристичних карт, проспектів, довідників. Якщо для туристів, що прямують, скажімо, до Італії, уже випущено спеціальні довідники, де міститься вся необхідна інформація про туристичні траси та об'єкти, готелі та мотелі, ціни і т. д., включно з порадами, яку воду пити і скільки давати "на чай" офіціантові, то щодо України про такі довідники можна тільки мріяти. Путівник "Україна" (К., 1995), упорядкований О. Зінкевичем та В. Гулом — надто загальний, до того ж потребує третього і доповненого видання.

Історико-краєзнавчої літератури обмаль і часто її не можна купити навіть поруч із самим туристичним об'єктом.

Окремо слід сказати й про карти. Справа навіть не в тому, що подекуди вони неточні, а в тому ганебному плазуванні, яке свідомо чи несвідомо чиниться їхніми упорядниками перед "старшими" братами. На зламі 80–90-х років чимало писалося про повернення українській топонімії первісного вигляду і українська громадськість таки добилася, що на картах, випущених в Україні, нарешті пишуть "Рівне", а не "Ровно", "Біла Церква", а не "Белая Церковь". На жаль, цього не можна сказати про топоніми на етнічних українських землях, розташованих за межами сучасної Української держави.

Окремої розмови заслуговує проблема охорони пам'яток старовини. Серце стискається, коли уні-

Під егідою Національних університетів "Києво-Могилянська академія" та "Острозька Академія" за підтримки ВАТ "Дніпровагонмаш" відбулася чергова історико-краєзнавча подорож по Україні групи істориків та журналістів з Києва та Дніпропетровська. Траса подорожі проходила переважно Волинню. Всього за тиждень учасники експедиції подолали понад 3000 км (!).

кальні замки гинуть на очах, розтріскуються від коріння дерев, руйнуються від людської недбалості та варварства. "Еталоном" руйнації може слугувати Ізяслав (Заслав) на Хмельниччині. Його палац, монастир, костіол XVI – XVII ст. неймовірно понижені, загиблені, спалені, списані сатанинськими знаками й гаслами, в цих руїнах купи сміття, шприци наркоманів. У величому замку — колишньому гнізді князів Заславських — тюрма. Не кращим є враження й від Клевани, де донедавна був ЛТП, Корецького замку... Особливо прикро, бо йдеться не про якісь астрономічні суми. Приклад тому — меморіальна хата-музей у Мар'янівці (на шляху між Києвом та Білою Церквою) широко відомого у всьому світі співака українця Івана Козловського, що може не пережити зими 2002/2003 рр. Бракує невеликої суми, щоб тільки перекрити со-

ЧИ Є У НАС ТУРИЗМ?

лом'яну стріху меморіальної будівлі! Ще рік тому на стіні Свято-Троїцького храму у Дерманському монастирі висіла меморіальна таблиця на честь Мелетія Смотрицького, котрий тут був похований. Цього року її вже немає — з волі ігумені тутешнього монастиря УПЦ Московського патріархату. Так, Смотрицький помер як уніат, але ж більшу частину свого життя він був православним і куди більше прислужився Православній Церкві, аніж Греко-католицькій. Врешті, він був видатним українським вченим і письменником, і хоча б з пошани до цього таку таблицю, встановлену державою, треба було б зберегти.

Ще недавно існував шкільний музей у Мазепинцях, — його закрили. Могила видатного українського політичного і державного діяча, історика й дипломата УНР В'ячеслава Липинського у с. Затурці (на трасі між Луцьком та Володимиром-Волинським) заросла бур'яном...

За прикладами далеко ходити не треба. Нині існують сотні різноманітних фірм, які пропонують співвітчизникам подорож у будь-яку країну світу. Чи хоч одна з них займається розбудовою внутрішньоукраїнського туристичного бізнесу? Отже, йдуть потоки туристів за межі України, підготовують вони конвентуваною валютою економіку чужих країн, а не своєї. Саме тому власна країна залишається для багатьох "терра інкогніта"; люди навіть не підозрюють, якою казково красивою може бути рідна Україна, незважаючи на потужний техногенний тиск...

● **Юрій МИЦІК**, зав. кафедри історії НАУКМА, доктор історичних наук, професор

Колись тут, у затишному куточку міжгір'я на березі безтурботної у сонячний день річечки, в якій бавляться зграйки форелі і яка після дощів перетворюється на бурхливий потік, було місце дислокації однієї з прикордонних частин СРСР. На згадку про ті часи залишилась ідеально вибрукувана каменем дорога у бік кордону. Місце затишне, мальовниче і цікаве своїм минулим, а особливо — сьогоденням. Прикордонників давно немає, а на території колишнього військового містечка розмістився бальнеологічний санаторій "Шаян", новітні корпуси якого привносять цілком сучасний урбаністичний елемент у майже недоторканий лісовий пейзаж.

Навколо, у радіусі кількох кілометрів, — численні узгір'я, над якими панують три гори: Шаян, Шаяніха, Шаяночок — між ними. Найвища (чоловіча) гора дала назву містечку, що під нею. З півдня вивиснується потужний румунський хребет, що над ним часом не спроможне піднятися зимове груднево-січневе сонце, а на півночі — широка долина непередбачуваної Тиси.

Людей не тільки з усіх областей України, а й з-за її меж приваблює цей куточок не лише мальовничою природою, а й надзвичайними мінеральними водами, лікувальними властивостями яких можуть позадрити знамениті "Есентуки".

Протягом року приїждять сюди хворі зі своїми "проблемними" шлунками, печінками, виразками, нирками тощо, щоб не тільки полікуватися, а й заспокоїтися. До послуг відпочиваючих — широкий вибір санаторно-курортних можливостей в диференційованих умовах проживання і харчування:

ШАЯН ЛІКУЄ ТІЛО І ДУШУ

Отут наш Шаян!

від звичних нам традиційно пансіонатних до комфортних на рівні дуже забезпечених осіб. Наприклад, можете приймати лікувальні ванни згідно із зазначеним графіком, посидівши у відповідній загальній черзі до 10 хвилин, а можете — у власному номері готелю "Вісак", де доба коштує 300 грн. і в якому також час від часу з'являються, наприклад, деякі депутати Верховної Ради та члени уряду.

Зійти на вершину гори Шаян, особливо зі східного боку, — справа не лише честі, а й можливостей — психічних і фізичних. Особливо пристрасним аматорам пригод додає азарту той факт, що всередині гори знаходяться штольні, в яких добувалося... не скажу що.

Натомість зійти у долину до потічка, де знаходиться санаторний бювет — це процедурний обов'язок всіх, причому тричі на день. Хтось п'є гідрокарбонатну натрієву зі свердловини № 242 (серед інших мінеральних компонентів містять бром, калій і магній), а хто — хлоридно-карбонатну зі свер-

дловини № 4; хто підігріту, а хто природної температури. Місце обов'язкового пиття і необов'язкових, а тому необтяжливих розмов.

Багато хто в Шаяні вже вдесять. Так і підтримує життя. Тим більше, що годують тут добре (7 дієт на вибір щодня). Взимку — гірсько-лижна траса і басейн, влітку — найкраще — гори. У перші дні перебування ходити по горах важко; на третій-п'ятий — все приходить до норми і серце працює як мо-

У санаторії "Шаян" життя неспішне

У цьому переконується кожен, хто потрапляє до селища міського типу Шаян, що розкинулося у долині біля гірського хребта, по якому проходить українсько-румунський кордон.

тор мерседеса; не в останню чергу — через багатуше, часом п'янке, сповнене чудових пахощів повітря. Ароматів додають сади на узгір'ях, сили — велочовни на озери.

Зморені гірськими пригодами, відпочиваючі після сієсти прогулюються центральною вулицею Шаяну в напрямку румунського кордону і назад, розглядаючи і коментуючи оригінальні зразки місцевої архітектури.

Головний лікар "Шаяну" Йосип Лонграф, про якого тут розповідають зі щирою пошаною, саме був у від'їзді, а тому ледве вдалося випросити коротке інтерв'ю у відповідального працівника управління санаторієм пані Наталії Горзов.

— **Наталіє Василівно, звідки найчастіше до вас приїжджають лікуватися?**

— Переважно, з Києва, Житомира і цих двох областей. Ми маємо постійні угоди з відповідними інституціями, які займаються чорнобильською проблемою і фондами соціального страхування.

— **Яка ціна путівки на 24 доби в санаторії?**

— Звичайно, тут може бути певна диференціація в залежності, наприклад, від

Наталія Горзов приховує усмішку

умов проживання або загальної кон'юнктури. Але досить типовою ціною, мабуть, слід вважати 1100 грн.

— **Чи є у Вас якісь претензії, чи не заважають Вам працювати?**

— Ні, останнім часом — ні. Навпаки, районна влада дуже зацікавлена у санаторії, який вносить суттєву частку до місцевого бюджету і має перспективи для залучення західних та вітчизняних інвесторів.

— **Це — у майбутньому, а що вже нині є фактом**

МАНДРІВКА ПО ЗДОРОВ'Я

розширення цієї курортної зони?

— Ну, по-перше, поступово розбудовується саме містечко Шаян. Вже маємо тут два готелі європейського рівня і кілька менших організацій із пристойним сервісом, з тенісними кортами. Завод "Аква", який постачає воду "Шаянська" у кілька країн Європи, також сприяє поширенню слави про великі можливості тутешнього курорту.

— **А чим можете охарактеризувати нинішній рівень обслуговування в санаторії?**

— Дещо узагальнюючи, можна сказати так: на кожних трьох відпочиваючих у будь-який момент працює дві особи персоналу санаторію. З моєї точки зору, санаторій має займатися лікуванням. Стосовно розваг... Це має бути окрема інфраструктура. У кожному разі, наші відпочиваючі й зараз не скаржаться на брак екскурсій по Карпатах і Закарпаттю.

— **Чого б Ви побажали нашим читачам?**

— Той, хто шукає справжнього спокою для душі і здоров'я для тіла, знайде їх у нас, в Шаяні.

Мені залишається лише приєднатися до цих слів пані Наталії. І не тільки з особистих вражень і симпатій, а передусім, од захоплених відгуків, що їх начитався у книзі, черговий том якої постійно пишуть вдячні відпочиваючі.

● **Євген ГОЛИБАРД**
Фото автора

ФЕДОРИЦЯ

В останній тиждень перед постом г'аздині збиралися до Пазуни Трутяк на "суботки". Жінки понаносили з собов ріжних старовіцьких страв, підпавків, бурашеників, книшів, особливо — "набілу", коров'ячого та овечого сиру, бринзи, гуслянки, сметани.

Параска Дзвінчукова засипає кукурудзяну крупу на кип'ячену солодку сметану — рихтує в печі "бануш", недільну і святочну страву гуцулів. Калина Варзарук принесла "підчїс" — порізане та заварене листя капусти, заправлене маслом та вурдою. Спробувала я в той вечір і "бабу" — заварену кулешу, перекладену бринзою і запечену в печі. Диміли в кулешіннику товченка з бобу, квасолі і бульби, а ще — квасолі зі сливками та лісницями (дикими грушечками). Запивали тото все варом (компотом із сушених фруктів).

Явдоня принесла горівки з медом та "скоруш" — квас, який робив її чоловік із садовини, заливаючи солодкі і квасні яблука водою та приправляючи горобиною з перцем. Добрий скоруш Михайлів, як вино!

Між моїми записами рецептів гуцульських страв бриніли коломиїки:

*Молодиці круглопиці,
сїдайте до столу,
Та будемо вечеряти м'яса
із розсолон...
Спитлювала-м файку жита
і цибух пишениці,
Щоби було на коровай
й на зимні м'ясиці...*

Анна Чупірчукова розповіла дивну казку "Сім раз любя". Я записувала на магнітофон, а Параска Трутяк — у свій учительський зшиток. Зайшлося про Федорів тиждень і про всі тоті приписи — що мож, а що не мож робити. Стариня того трималася: не мож було світити світла в хаті, особливо освічувати кут над постіллю, прясні. Тому замотували праник в якесь риндя, прикривали його коритом — аби "Федір" не бачив, що в хаті прядуть:

*Кужелина не прядена,
ти робота моя,
Як я тебе не випряду
соромото моя...*

Молодиці питали: чому так? Пазуня здвигала раменом: "Хіба я знаю, так чинили справіку... віддав треба триматися того, бо так тут було все". Стара Єлена Срібнарчукова повідала, що той, хто протягом Федорового тижня зладить вечерю, не засвітивши світла, "той найпершим справісісі з весняними роботами..."

Далі челядь завела бесіду, що рихтувати в піст. Василина Рабинчукова оповідала, як робити сіменне молоко. Бабця її підсмажувала для того конопляне сім'я, розтирала його в макітрі й доливала водою. Тим молоком мастили всі страви через піст. Ще нагадували... Кілько тих страв — чоловік того б не від'їв!

Вечорниці перед постом. Федориця.

Матеріали підготувала

етнограф
● Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА

ПІСТ НА ПОКУТТІ

Перед постом кожна г'аздиня мие в хаті всі миски, ложки, горшки, столи, лавиці — все, на чім би міг затриматися скором. Окремішньо добре випуцове попелом, бровзою (содою), хвощем і дерев'ям горщика і "варільники" (спіжові баняки). Потім ще парить їх окропом.

Стіл, лави і мисник — шурують діти біленьким пісочком, аби були жовтенькі і чистенькі. Стіл застелявся пісним обрусом, затканим по краях у сині "баточки" (смуги). Всі рушники здоймалися і закладалися пісні — ткані в темні баточки, хрести, зубці, ланцюжок. На образ Богородиці дехто з жінок кладе й понині рушник "обітник".

Дуже ретельно готувалися до Великоднього посту. Перший понеділок Великого пущення називається Запусний, Полоковий. Раненько всі вмиваються, чешуться, вбираються в чисті сорочки і стають до молитви. Кожен виказував "Отче наш", "Богородицю" і "Вірую", а тоді приступали до снідання. Жияник — ячмінний корж, їдять з квашеною капустою і хроном. Старші чоловіки і жінки "полочуть зуби" горілкою.

Через увесь піст — особливо Велике Пущення — ніхто до рота скорому не підносив, бо то великий гріх.

Страв пісних ("босих"), або ще казали "голих", було багато. Найпершою стравою у піст була квасоля, зати́м бульба, квашена капуста.

Старші люди в піст "разували" — 2 дні на тиждень їли раз у день (у середу та п'ятницю).

ПІСНІ СТАРОСВІТСЬКІ СТРАВИ

Росолянка. Квасолі замочити звечора в холодній воді. Ранком воду злити і знову залити водою. Варити до напівготовності. На олії підсмажити цибулю і 2 столові ложки муки, потім додати кислу капусту і тушити. Змішати квасолі з підсмаженою капустою і варити до готовності. Сіль і перець додати за смаком.

Росолянка смачна на другий день (має встоятись).

Шупеня. Попередньо замочену і промиту квасолі зварити. Потім засипати кукурудзяни-ми або ячмінними крупами. Цибулю підсмажити до золотистого кольору і разом із лавровим листом і перцем додати до страви. Споживати із квашеними огірками.

Квасоляник. Приготувати колочену квасолі. Попередньо запарити кукурудзяну муку, перемішати їх, замісити "мнецканку". Корж викласти на капустяні листки або бляшку і запекти в "братурі" — печі.

Соломаха. Почистити часник, потовкти макгоном і посолити. Додати олію, розбавити її водою в рівних частинах. Вилити в соломашницю. У соломашу "мачаєси" квасолі, бараболу, кулешу, біб, хліб та інші страви.

Бикове молоко. Конопляне сім'я підсушити у печі, терти в макітрі до появи молочка. Залити холодною водою, довести до кипіння і зняти з вогню. Споживати з хлібом, кулешою та іншими стравами.

Волове молоко. Залити окропом мак, запарити. Терти в макітрі до появи молочка. Розвести водою і зіцдити. Споживати як і бикове молоко.

Борщ голий з рибою "ПІСТОК". Закип'ятити буряковий квас, долити трохи води, додати цибулю, петрушку, вкинути суху рибину. "Заредити" смаженою цибулею на олії. Дати борщові закипіти. Поперчити і їсти з кулешою.

Мандибурник. Сиру бульбу натерти на буряковій терці, додати одну столову ложку оцту, щоб не почорніла. Перемішати і відтиснути. До цієї маси додати муку, соду, натерту на дрібній терці цибулину. Розмішати, викласти у бляшку, змащену олією. Пекти на невеликому вогні.

Бурінник. Варену картоплю потовкти до однорідної маси, додати кукурудзяну муку, посолити, замісити, додати смажену цибулю. Викласти в бляшку і запекти.

Джур. Вівсяну непросіяну муку розвести теплою кип'яченою водою і поставити у тепле місце, щоб скисло. Потім процідити і заварити. Вживають прохолодним.

Малай. Запарити кукурудзяну муку, додати товченої вареної картоплі, цукор, сіль за смаком і соду. Замісити тісто, розкачати товстий (на 3 пальці) корж, випікати на невеликому вогні.

Начинка колочена. Розвести холодною водою кукурудзяну муку, довести до кипіння, помішуючи колотичем. Посолити, додати олії, лавровий лист. Колотити до готовності. Подавати з грибами. Гриби попередньо вимочити у воді й

пирог (вареники) з квасолі. Замісити тісто, розкачати, порізати квадратиками.

Начинка: колочена квасоля без навару, приправлена підсмаженою цибулею. Заліпити вареники у вигляді трикутників, кинути в окріп, як спливають — варити ще кілька хвилин на повільному вогні.

Зразу "заредити", витягнувши з окропу, щоб не злиплися.

Ламанці з маком. Замісити на воді середньої крутості тісто з невеликою кількістю цукру. Порізати на квадратиками, спекти. Коржики дрібненько поламати і розмішати з тертим маком. Додати меду і накрити.

Пані Василина Ступарик пригадує: "Колись люди були май дужі, бо постилися. Дуже тримали піст. Г'аздині чинили пісні ("босі", "голі") страви старого звичаю.

Хочеш мати здоровий рід, тре поклін печі зробити. Тре триматися старовітської їди, аби росли здорові діти. Нині люди спаніли, їде ков-

басу і м'єсо, та й від того збараніли і хорують". Ще моя мама казали: "Здоров'є родини в мамчиних руках, у мамчиних "їдах".

*Записано у липні 1995 р. від
Ступарик Василини Іллівни
1922 р.н., жительки села Задубрівці,
Снятинського району,
Івано-Франківської області*

*Сходила всі поля і всі долини,
Нім дочекалася цієї днини,
Хочу вас ся запитати,
Чи дозволите мені віншувати!
— Дозволю!
Я ще в сні спала,
А зозуленька до мене в вікно
щебетала:*

*— Ставай же, г'аздине,
Доста вже спати,
Нині Маріїне свято,
Тра йти Марію віншувати.
Віншую, віншую,
на многії літа.*

*Бисте процвітали,
Як в місяцю маю цвіт.
Бисте були здорові, як зима,
Веселі, як весна,
Красні, як літо,
Багаті, як осінь,
Бисте прожили на многії
І многії літа.*

БАБСЬКЕ ПУЩЕННЯ

Дуже багато звичаїв і обрядів записано мною в останній тиждень перед Великим постом на Покутті, Буковині та Гуцульщині, особливо цікаве бабське пущення в селі Гарасимові. Це вечорниці, на які сходилися лише заміжні жінки. Частувалися варениками з сиром і сметаною, веселилися, оповідали різні легенди про відьом, бісиць і упирів.

І просили знану на все село віншувальницю Доцю Швагу, аби навчила повиншувати на іменини, на весілля, на Великдень... І Доця силпала тими здоровленнями, як із рукава, а всі дивувалися: "Доцю,

душко, звідки в тебе ті слова беруться?" — "Із серця..."

Вітає, зичить Доця на весілля: "Віншую вас щістем, здоров'ям, цим червоним, від мене мало, від пана Бога більше. Най вам Бог дає з роси і води! Абисте сі так мали, як святої неділі земля".

Або: "Мало вам речу — багато вам зичу, абисте були здорові, як зима, веселі, як весна, багаті, як осінь, аби у вашім дворі добра много, а у вашій хаті веселощів много, на устах завжди веселий сміх на многая, многая і благая літа".

А на іменини Доця їде з переслом житнім та віночком і примовляє:

СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво KB № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук, Олег Бесський та Іван Сак.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovoprosvity@ukrpost.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світліни не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.